

323

REMBERTI DODONAEI

DE RADICIBVS,

PURGANTIBVS HERBIS, CONVULVVLIS,  
DELETERIIS, AC PERNICIOSIS PLANTIS,  
FILICIBVS, MVSCIS, ET FVNGIS,

STIRPIVM HISTORIAE

PEMPTAS TERTIA.

DE RADICIBVS

LIBER PRIMVS.

PRÆFATIO.



UPERIORE Pemptade, flores, odoratas coronariasq; herbas, unà cum umbelliferis, prosequi studuimus. hac verò tertia, quæ ad medicamentorum materiam faciunt reliquæ occurrunt: veluti sunt, quarum ad multa vtilis radices: & quæ purgandi facultate pollent; quibus adminiculis sese conuoluentes accedunt, quod plurimæ harum inter purgantes sint referenda. Pertinent & huc, quacumque deleteriam ac exitialem vim aut naturam sortita: nec non Filices, Musci, & Fungi. Primum ordine locum radices occupant: proximum purgantes: conuoluula tertium: succedunt exitiales ac perniciose: posterior Filicibus, Muscis, nec non Fungis relictus.

Radicum autem classis, aut, vt nuncupare libuit, liber, non omnes quæ comprehendi potuissent complectitur: verum eas tantummodo continet, quæ inter purgantes, conuoluula, vel oleracea, aut omnino alio loco, referenda non sunt. Nam ex his quæ magnas ac efficaces radices obtinent, non pauca in alias digesta sunt classes: propter similitudinem videlicet aut affinitatem cum iis, quibus accesserunt. Iris & Pæonia, quia floribus præstant, inter hos referuntur. Scammonium verò & Bryonia, & alia, quod vicinis sese implicent, inter conuoluula numerantur: edules radices cum oleribus describuntur. Ita radicum classis pauciores complectitur, quàm posset, si efficaces radicibus omnes in hanc contraherentur.

DE ARISTOLOCHIIIS.

CAPVT PRIMVM.



ARISTOLOCHIAE, auctore Dioscoride, tres sunt: Longa, Rotunda, & Clematidis. Plinius Pistolochiam speciem annumerauit quartam. Posterior ætas quintam, Saracenicam dictam, adinuenit.

Longa Aristolochia multis à radice tenuibus ac viticulosus germinat cauliculis, circa quos folia hinc inde mollia odorataque: flores iuxta folia oblongi, caui, vna parte longiores, coloris purpurei, odoris grauis: fructus turbinati, striati, exiguis Pyris conformes, qui semine maturato in quinque vt plurimum partes diffiliunt, quod triangulum, ac nigricantis est coloris. radix subest dodrantalis, aut breuior, digitalis crassitudinis, buxei flauescens coloris, odorata, sed perquam amara ac ori ingrata.

Rotunda Aristolochia cauliculis foliisque priorem refert, sunt tamen paulò rotundiora folia: eius præsertim, cuius fructus turbinatur: flos vnus (differentiæ etenim in hoc non nihil) oblongior & angustior, colore subluteus: alterius breuior, & qua reflectitur parte, in purpura subnigricans: fructus huius Pyri modo è latiore sede fastigiatur: illius in rotundo oblongus: vtriusq; striatus: semina qualia longæ: radices orbiculatæ ac tuberosæ, gustu & odore longæ.

Clema-

Aristolochia longa.

Aristolochia rotunda.



Aristolochia Clematidis.



3. Clematidis longis, pretenuibus, viticulosisq; suis cauliculis, ac non raro ramosis, vicina quavis adminicula comprehendit, quibus se Smilacis modo implicat ac circumuoluit: folia longiori pediculo haerent, laeua, lata, acuminata, vti aliarum: flos similiter cauus, oblongus, luteus, aut ex purpura nigricans: fructus haud differentes. tenues autem radices sunt & praelongae; modo per summa serpentes, mox altius demissae; colore praecedentium.

Dioscoridis locus emendatus. Theophrasti loca restituta.

Dioscoridis exemplaria Clematiten foliis esse habent, αειζώου μικροῦ ἰοικῶσι, sed legendum est: ἀσάγου ἰοικῶσι, μικρά.

Deprauatus est de Clematite & Theophrasti locus. nam vbi legitur: Τῆ ῥοιᾶ δὲ μέλινα, & mox: φύλλον δὲ ἔχει πορσεμφορὸς τῆ ἀλσίνη. restituendum est: Τῆ ῥοιᾶ δὲ μήλινα, id est, colore melina; & φύλλον δὲ ἔχει πορσεμφορὸς τῆ ἑλζίνη.

Aristolochias autem nasci pinguibus & campestribus locis, Plinius refert. Hispaniae agri haru trium feraces sunt. Longam & rotudam in Italia ac Narbonensi Gallia reperire quoque est.

est. Clematiten Petrus Bellonius in Ida Cretæ monte à se inuentam scribit. Carolus Clusius circa Hispalim, plurimisque aliis Beticæ Hispaniæ locis, in dumetis & vepribus offendisse se hanc refert.

Floret Aristolochiæ in Belgio quidem Maio aut Iunio: a libi & in calidioribus regionibus prius.

Nuncupatur Aristolochia Græcis ἀριστολοχία, quoniam ἀριστη τῶν λόγων, id est, optima puerperis sit.

Priorem ἀριστολοχίαν μακρὰν, id est, Aristolochiam longam, ab ipsius radicis forma, item & δακτυλίην, μηλόκαρπον καὶ πύξιον nuncupant, & Aristolochiam quoque marem. 1.

Altera femina existimatur, & ἀριστολοχία σφισγύλη, siue rotunda Aristolochia dicitur: à nonnullis etiam χαμαιμήλον, seu terræ Malum. Cyclaminus tamen & terræ Malum appellatur, ab Aristolochiis multum differens. 2.

Tertia Aristolochia κληματίτις veluti farm entitia cognominatur.

Reperiuntur porro & apud Apuleium Aristolochiæ & aliæ appellationes: vt, ἀδρά ρίζα, ἐφέσια, ἐφέσιος, πύξιονος, δ'ἀδρανός, ὀπητίτις; quæ cui speciei propriæ sint, non satis apparet; omnibus communes videntur. 3.

Facultate autem omnes hæc Aristolochiæ excalfaciunt, resiccantque, & ad tertium vtriusque qualitatis ordinem pertinent, extergendi potentiam vna habentes.

Dioscorides longam aduersus serpentes & mortifera, drachmæ pondo cum vino bibi, & vtiliter imponi refert: ac cum myrrha pipereque potam, expellere omnia in vteris à partu relicta, item & menses & fœtus; idemque cum pesslo impositam posse.

Rotunda tum ad hæc omnia, cum ad alia reliqua venena facit: item ad asthma, singultum, rigorem, splenem, rupta, conuulsa, laterum dolores, cum aqua pota: aculeos & spicula extrahit, ossium squamas in cataplasmatibus permixta adimit, putredines remouet, vlcera sordida expurgat, & caua cum iride melleque implet: gingiuas & dentes purgat.

Clematiten Galenus fragrantiores esse ait, itaque ea ad vnguenta vnguentarios vti; sed ad sanationes infirmiores.

De Pistolochia. CAP. II.

Pistolochia.



**P**ISTOLOCHIA longæ rotundæque Aristolochiæ, & cauliculis & foliis similis est; minor tamen ac tenerior: folia eius lata ac hederacea sunt: flosculus oblongus, cauus, suprema ac extrema parte nigricans: fructus subrotundus, veluti vnius rotundæ Aristolochiæ: pro radicibus tenues quàm plurimæ exeunt fibræ.

In Narbonensis Galliæ, nec non Hispaniæ quibusdam agris spontè nascitur.

Floret fructumque perficit eodem, quo aliæ tempore.

Pistolochiam hanc speciem nuncupari, πολύριζον verò cognominari, Plinius lib. xxv. cap. viii. scribit. Est, ait, & quæ Pistolochia vocatur quarti generis (Aristolochiarum videlicet) tenuior quàm proximè dicta (nempe Clematidis) densis radicibus capillamentis, iunci plenioris crassitudine: hanc quidam Polyrhizon cognominant.

At facultate & viribus hæc aliis reliquis haud absimilis videtur, excalfaciens similiter & exsiccans, non aded tamen intense. Conuulsis, contusis, ex alto præcipitatis, ex aqua potam vtilissimam tradi, Plinius auctor est:

De Aristolochia Saracenicæ, Aristolochiarum specie quinta. CAP. III.

**H**ÆC Aristolochia tenuibus foliis frondosisque ramulis, reliquis similis est, altior tamen ac procerior quàm longa aut rotunda: folia eius maiora quàm Afari: flores concaui, oblongi, vna parte prominentes, colore sublutei: fructus Pyrorum instar turbinantur: semina in

Aristolochia Saracenicæ.



na in his intersepta, triangularia, sordidè nigrescantia. radix longiuscula, mediocris subinde crassitudinis, lutea, Buxi ligno colore similis, amaritudine nec longa nec rotunda inferior. Est autem has interdum exiguas tenuisque reperi; vbi videlicet quandoque & non ita dudum collectæ ac sublata. Ex relictis siquidem radicem particulis nouellæ plantæ, tenellas initio ac sarmentitias radículas promunt.

Multis in Germania ac Belgio, nec non in Italia, & alibi locis, huiuscemodi Aristolochia reperitur, iuxta vineas marginesque agrorum læto ac restibili solo. In hortis feliciter quoque adolefcit. Quem semel occupauit locum, ægrè deserit. Quantulacumque etenim radicule pars, licet altè atque in profundo abdita, germen tamen emittit: adeo pertinacis est vitæ.

Huius æstate flores, Autumno fructus colligi possunt.

Vulgò Saracenicam nuncupant: Galli *Saracine*: Belgæ *Sarasin* trupt: Germani *Dserlucet*: Officinæ Aristolochiam longam. Atque pro hac olim ab omnibus habita fuit. tandem Clematitidis appellari cœpit. Sed iam legitima Clematite reperta, quo hanc nomine alio quàm Aristolochiæ Saracenicæ, vel quintæ Aristolochiæ, compellabimus: nisi forte Clematitem alteram, vel Aristolochiam longam maiorem eam nuncupari magis placeat.

Vi autem & potentia hæc Aristolochia reliquis etiam similis, insigniter amara & calida, longa non inferior: proinde & pro hac in omnibus compositionibus succedere & recipi absque vllò errore potest.

De radice Caua.

CAP. IIII.

**R**ADICES cauæ duæ sunt: vna Maior; altera Minor.

1. Maiori folia sunt Coriandri modo dissecta, tenuia, dilutè virentia; cæsiò videlicet Aquileiæ foliorum colore; quorum & formam aliquatenus referunt, minora tamen pediculi teretes, tenues & læues, palmum longi; circa quos superiore parte flosculi ordine digesti, oblongi, in corniculum desinentes, Linariæ floribus conformes, dilutè in rubro purpurei, subinde albidi. semen in valuulis latiusculis exiguisque nigrum, paruum & splendens. radix tuberosa, inferiore parte sessilis, & excauata: pulpa, dum recens, sublutea; vbi verò exaruit, in virore subnigricante, gustu cum amaritudine quadam austerâ.

2. Minor species foliis, pediculis, purpurascensibus oblongisque flosculis, siliquulis, & femine maiori similis est; humilior tantum ac minor. radix huius non cauâ, verum solida, globosa verticilli specie, colore subluteo, sapore cum amaritudine adstringente.

Exit vtraque circa sepēs, vepres, agrorum & vinearum margines, humilioribus locis ac solo pingui lætoque. Vtraque in Germania: Minor Belgis frequentior.

Primo statim Vere vtraque erumpit; florem mox facit, semenque breui perficit. Mense Maio eius præter radices nihil superest; ita paucis hebdomadis apparet.

Officina-  
vium error.

Germani *Holzwurtz*; Belgæ *Doolwoortse*; id est, radicem Cauam appellant. Officinas perperam hac pro Aristolochia rotunda vsus notius est quàm referri aut refelli debeat: & similiter eorum manifestus error, qui temerè Pistolochiam iudicarunt. Quo autem nomine dici debeat (si modò veteribus cognita fuerit) non parum ambigendum videtur. Sunt qui Leontopetali speciem faciant, alij Eriphion, nonnulli Thesium, plerique Capnon Chelidonium.

Leontope-  
talon.

Cum Leontopetalo autem tuberosis radicibus & quadamtenus foliis conuenire posse videtur: sed caulicorum alæ plurimæ, floresque Anemones desiderata, discrimen adferunt. Leontopetali etenim caulis ramosus in alas multas diuiditur; flos verò qualis Anemones: vt quidem Dioscorides & Plinius referunt.

Eriphion autem si vtiq;  $\delta\tau\omicron\ \tau\epsilon\ \lambda\epsilon\omicron\varsigma$ , id est, à Vere nomen habet,  $\eta\epsilon\lambda\iota\omicron\upsilon\omicron\varsigma$ , aut citius  $\eta\epsilon\lambda\iota\omicron\upsilon\omicron\varsigma$ , Verisque

Radix caua.

Radix caua minor.



Verisq̄ue planta non improprie hæc radix nuncupari poterit: Veris siquidem tempore tantummodo apparet ac viret. Sed tamen ἐρίφιον ab hædo dictum ea propter non est. Eriphion siquidem istud, longè aliud est, vt quidem describitur, tum ab Apuleio, cum in libro ad Paternianum Galeno attributo.

Apuleius, Eriphion, ait, nascitur in Gallia, in monte Soracti: figuram habet Apij; florem *Eriphion.* purpureo similem: nascitur septem radicibus, totidemq̄ue ramulis; ipsa autem patula humo omni florens tempore, semen habet tamquam faba.

In libro autem ad Paternianum hæc verba leguntur: Eriphion herba est, quæ in summis montibus inuenitur: folia habet similia Apio, & thyrsulum oblongum, in cuius summo flosculum quasi violaceum, & semen in medio: radicem quoque ad magnitudinem & valetudinem cepæ oblongæ. habet & radices alias, quæ radículas alias è radicibus emittit, nigro cortice vestitas. Ex quibus manifestum, radicem hanc nequaquam huiuscemodi Eriphion esse.

De Thesio seu *θησις* pauca apud veteres extant. Theophrastus radicem eius amarã esse, *θησις.* & tusam aluum purgare ait. Plinius lib. XXI. cap. XVII. radicem quæ Thesium appellatur, bulbosis non dissimilem, & gustu asperam refert. Athenæus Timachidam citans auctorem Thesium florem tradit, ex quo Ariadnes corona composita fuit. Conuenire hæc satis radici Cauæ apparent. Tuberosa siquidem radix, gustu non absque amarore austerã, quæ ad purgationes facere creditur. Sed in tanta veterum breuitate quid affirmandum?

Capnos chelidonia, quæ iuxta sepem nascitur, atque hinc *φελιδωνίης* cognominatur, qualis *Capnos chelidonia.* fit, Aëtius non exponit. solum nomen eius reperitur Tetrab. II. lib. III. cap. CX. in Collyrio Martiani; & Tetrab. III. lib. II. cap. primo, inter calfacientia & firmitatem iecinori cõferentia.

Quod si autem Capnos chelidonia illa est, quæ à Plinio lib. XXV. cap. XIII. prima Capnos nominatur, & ad oculorum caligines commendatur, satis manifestum Cauam radicem non esse Capnos chelidonia. Prima etenim Plinij Capnos ramosa est, & vicinis sepimentis sese implicat: Caua verò radix ramulis adnatis caret, humilisq̄ue nullis sustinetur neque eget adminiculis.

Si autem alia est Aëtij Capnos chelidonia quàm Plinij, (quod fortasse Chelidoniæ cognominatio innuit) non citra aliquam occasionem Capnos chelidonia appellari potest. Fumariam etenim foliis, tametsi maioribus, aliquatenus refert: & Vere quidem primo circa videlicet *χελιδωνίαν*, id est, hirundinũ aduentum apparet. Sed tamen idcirco veram & legitimam

Capnon Chelidonium esse non consequitur. Sunt siquidem & alia eodem tempore prodeuntes, breuique post pereuntes, quae tamen Chelidonia non appellantur.

Ceterum Caua radix calida & sicca potentia est, magis tamen sicca quam calida: utpote tertio resiccans, secundo vero ordine excalfaciens. adstringit autem & abstergit, nonnihilque digerit, utilis ad veteres diuturnosque tonsillarum faciumve tumores. valet etiam aduersus haemorrhoidum cum tumore dolores cum unguento ex Populo nigra, aut alio simili facultate permixta. Ferunt & hanc drachmae unius pondi sumptam aluum ducere, pituitamque detrahere.

## De Aro. CAP. V.

Arum.

Arum Ægyptium.



**A**RO folia aliquot sunt magna, laeua, splendentia, lata, acuminata, hederæ foliis multò ampliora, nigricantibus nonnullis lituris veluti fuggillata: scapus inter hæc exit semifem altus, purpureis nonnullis punctulis subinde notatus, inuolucrum proferens oblongum, patens, leporinæ auriculæ æmulum, è medio cuius pistillo simile assurgit, membrana in purpura nigricante liuenteque coniectum, qua tandem rimas faciente decidenteque, vna apparet, ex acinis pulchrè per maturitatè rubentibus & succosis: semen in his vnum aut alterum, exiguum, duriusculum. radix tuberosa, magnitudine maioris oliuæ aut exigui bulbi, candida, carnosà, fibris non carens; multis quibus se propagat adnatis exiguis veluti bulbulis.

Nascitur Arum in siluis, iuxta urbium fossas, sub sepibus, locis vbique vmbrosis: & quibusdam locis maius, aliis minus ac omnino paruum reperitur.

Erumpunt mox post hiemem folia: pistillos verò è vaginula Iunio exit; foliis marcescentibus: quibus corruptis vna Iulio & Augusto maturantur.

Exit & in Ægypto Ari species, quæ in Africa quoque reperitur, tum & in Lusitaniæ quibusdam locis iuxta riuulos & fluenta, quod ab Europæo differens est. ampla & magna huius sunt folia, maiora quam Nymphææ: crassa ac tuberosa radix, inferiore sede crassior ac latior, quæ edulis est: flore ac semine destitui fertur; propagari verò fibris à radice emissis.

Castellani *Manta de nuesta Senora* appellant: plerique Colocasiam esse volunt. Colocasiam autem Dioscorides radicem appellat Fabæ Ægyptiæ, quæ utique haud sterilis. Herodotus Colocasiam rotundam radicem esse refert.

Arum à Græcis *ἀργύ* nominatur: ab Officinis Iarus, & Barba-Aron; ab aliis Pes vituli; à Syris Lu-

ris Lupa: à Cypriis Colocasia: vt inter nothas voces, vbi & ἀλιμος ac σπονδία appellari reperitur. Testatur Plinius lib. XXI. cap. XVI. Aron magnæ cum Dracontio litis esse, & quosdam eandem dixisse. Nonnulli Serpentariam minorem vocant: Germani *Pfaffenpint* & *Deutscher Ingwer*: Itali *Gigaro*: Hispani *Taro*: Belgæ *Calfs voet*: Galli *Pied de veau*: Angli *Cochowppnt*.

Ceterum Ari vires pro regionum varietate differunt. Nam, vt Galenus in lib. De aliment. facult. tradit, huius radix in quibusdam regionibus acrior prouenit, vt propè ad Dracontij accedat. Cyrenis contra minimè medicamentosum est Arum aut acre: adeo vt & Rapis vtilius reputetur. Et tale in cibo est præstantius.

Si quis autem humores crassos vel lentos in thorace aut pulmonibus collectos, tussi expurgari velit, acrius ac medicamentosius magis conuenit. Acrius autem est in Italia, Germania, Gallia, Belgio, & in Asia quoque, Galeno teste. Estur verò in aqua elixum; sed dum ipsa radix coquitur, effusa priore aqua, in aliam calidam conicere ipsam conuenit.

Terrena autem ipsum Arum essentia constat, vt in lib. De simplicium medicamentorum facult. Galenus ait, sed calida: proinde extergendi vim possidet, verum non valentem, sicut Dracontion. Est itaque in exiccando & calefaciendo primi ordinis. Radices eius maximè sunt vtilis: siquidem comelæ crassitiem humorum mediocriter incidunt; adeo vt & excretionibus ex pectore idoneæ sint: sed magis tamen aptum est Dracontium.

Dioscorides folia etiam ad esum condiri, & arida per se decocta mandi refert: item radicem priuatim ex fimo bubulo illitam podagricis prodesse.

Vrsi post quadraginta dierum latebras & ab omni cibo abstinentiam, exeuntes Arum edunt: cuius natura ventosa intestinum diducit dilatatque; & facultatem recipiendi cibi adfert. Abstinentia siquidem tanti temporis intestinum eatenus lupi adducitur, vt propemodum cohæreat: vt quidem Aristoteles, Ælianus, Plutarchus, Plinius & alij scribunt.

## De Dracontio. CAP. VI.

Dracontium.

Dracontium minus.



**D**RACONTIA duo sunt: vnum Maius, alterum Minus: & præter tertium quidem, quod aquatilibus locis gignitur.

Maius siue magnum Dracontium caule assurgit recto, sesquicubitali aut altiore, crasso, tereti,

e 3

r.

tereti, laevi, versicoloribus lituris veluti serpentum maculis resperfo: folia magna & ampla sunt, è senis, septenis, pluribusve simul ordinatè coniunctis, quorum singula oblonga sunt & angusta, acuti rumicis foliis satis similia, at laeua & glabra: è scapi fastigio vagina exit oblonga & quam Ari maior, foris herbacei, interius verò in puniceo colore vnà cum pistillo suo nigricante; qui longus, crassus, & cornu modo in acumen fastigiatus; cuius, seminis incremento, distenta dissilienteque membrana, fructus racemosus vix instar patet, primum virentibus, deinde rubentibus succique plenis baccis factus: in quibus semen duriusculum. radix subest perennis, crassa, bulbo similis, candida, tenui cortice induta, mediocri subinde Mali magnitudine, multis candidis capillamentis fibrata; adherentibus quoque non raro exiguis aliquot bulbis, quibus multiplicatur.

2. Minus Dracontium, foliis, inuolucro siue vagina, pistillo, vixque Aro simile est; foliis tamen non nigris, sed albicantibus maculis resperis; quæ non ita citò vt Ari pereunt, sed vnà cum vuis in hiemem vsque perdurant: acini quoque minus saturato, sed ad croci inclinante colore, rubent: radix non absimilis Ari, candida, & bulbi specie, fibras habet adherentes, exiguaque nouarum stirpium rudimenta.

Locis vmbrosis, in calidioribus præsertim regionibus, vtrumque Dracontium reperitur. Maius Germaniæ & Belgio satis familiare; sed minus rarius est.

Floret vtrumque vnà cum Aro aut aliquantò serius; vix Augusto perficiuntur.

Græci *δρακόντιον* καὶ *δρακοντίαν*; Latini quandoque Dracunculum appellant.

1. Et quod maius est, recentiorum plerique Serpentariam maiorem nuncupant: alij Bifariam: nonnulli Colubrinam: Cordus Dracunculum polyphyllon & Loph crispum: Germani *Schlangentraut* / *Drachenhaut*: Brabantii *Speerwortel*: Galli *Serpentaire*: Itali *Dragoncia*: Hispani *Taragonia*. In censu notharum vocum etiam *ἀροῖς*, *ἰταροῖς*, *λαροῖς*, *ἰσαροῖς*, *βιαροῖς*, *ἀρμαροῖς*, *κόντροις*, Sauriaria, & Sizingiaria, dicta etiam reperitur.

Matthiolum hunc Dracunculum minorem facit, & alium quemdam pro maiore pingit; qui, si in rerum natura est, Bistortæ species videtur. Occasionem dedisse potuit vox *ἀντιμπελόμορα*, pro qua, sibi inuicem implicata, Matthiolum, & ante eum Marcellus Virgilius reddidit. Nam Dracunculi huius folia *λαπαθοειδῆ ἀντιμπελόμορα* Dioscorides describit. Sed *ἀντιμπελόμορα* dicuntur connexa & coherentia. *ἀντιμπελόμορα* siquidem connexio est. Et talia quidem huius Dracunculi folia, quæ pluribus Lapathi similibus, vt diximus, connexis constant & coherentibus.

ἀντιμπελόμορα.

2. Dracontium minus, sunt qui Arum alterum, aut Arum minus vocent: Cordus Dracunculum hemicophyllum, & Loph planum. potest etiam Serpentaria ac Colubrina minor nominari. Officinis autem Dracunculus iste non est cognitus.

Apuleius Dracontion Draconteam appellat, & multa eius peregrina adfert nomina, quæ an maiori vel minori, aut vtrique conueniant, non explicatur: vt Pythomon, Asclepias, Anchomanes, Sauchromaton, aut Sauromaton, Therion, Schænos, Dorcadion, Typhomon, Crocodilion, Theriophonon, Eminion.

Athenæus Aroniam nuncupari Dracunculum etiam refert. & non improprie minor, *ἀροῖς* dici potest, cum sit Aro similis.

Ceterum viribus Dracontium quiddam Aro perfimile, vt Galenus ait, obtinet, tum foliis, tum radice; illo tamen acrius & amarius: ac proinde excalfactorium magis tenuiorumque partium. Obtinet etiam leuiculam quamdam adstrictionem, quæ quandoquidem cum prædictis duabus qualitatibus, acri scilicet & amara, coniuncta est, medicamentum factum est vtiq; maxime efficax.

Nam radix viscera omnia expurgat, crassos potissimum & lentos humores extenuans. Optimumque remedium est contumacium vlcenum, quæ *κακοῖθη* nuncupantur. Expurgat extergitque strenuè, tum alia quæ extersionem desiderant, tum alphas cum aceto.

Folia quoque vtpote similem facultatem habentia, vlcenibus, vulneribusque recens inflētis accommodata sunt; & quanto minus fuerint sicca, tanto magis conglutinant. Nam quæ ficciora, viribus sunt acrioribus, quàm vt vulneribus conueniant. Creditum est, caseum humidum, si illis foliis tectus reponatur, ob temperaturæ illorū ficitatem, à putredine conseruari. Fructus valentior est, non foliis tantum, sed & radice: proinde & caneros & polypos eliquare creditus est. Succus quoque eius oculorum vitia expurgat.

Præter hæc autem Dioscorides ferri narrat, à viperis non ferri eos, qui folia aut radicem manibus affricuerint.

Plinius Dracunculum habentem serpentes fugere etiam scribit. Et hæc quidem de vtroque Dracunculo in duobus Dioscoridis capitibus leguntur.

Meminit autem Dracunculi Galenus etiam in lib. De aliment. facult. vbi Dracunculi radicem

dicem



dicem bis terve elixam, quod omnem exuat medicamentosam vim, in cibo, ait, interdum Ari modo exhiberi; cum crassi ac glutinosi thoracem pulmonemque infestantes humores fortiore vi expellendi veniunt.

Dioscorides verò minoris Dracunculi radicem refert, tum coctam tum assatam cum melle, aut per se in cibo acceptam, humores in thorace hærentes ad educationem faciles efficere.

*De Dracunculo aquatili.*

CAP. VII.

Dracunculus aquatilis.



**A**QUATILI Dracunculo non rotunda bulbi specie, sed prælonga, repens & geniculata, mediocriſque crassitudinis est radix; è cuius geniculis foliorum pediculi aſurgunt teretes, glabri, intus fungoſi; deorſum verò candidæ & tenues aliquot demittuntur fibræ. Fructus in breui pediculo ſuprà, atque vnà cù vno foliorum prodit, initio quidem exiguis candidiſque ſtaminibus (quæ pro flore ſunt) circumdatus. excreſcit inde in racemum, primum viridem, cùm maturuit, rubet, Ari vna minore, at non minùs acrem. folia lata ſunt, virentia, glabra, læuiaque, hederaceis conformia, ſed tamen minora quàm Ari. illud verò cui racemoſus fructus connaſcitur, etiam minus eſt, ac parte eù verſus, ſuperiore nempe, candidum.

Nascitur Dracunculus iſte in vliginoſis paluſtribuſque locis, in iſtis frequentiffimè paludibus ac reſedibus aquis. in Germania ac Belgio non infrequens.

Autumno vix maturantur.

Dracunculus aquatilis & paluſtris non abs re nominatur; à nonnullis Arum paluſtre; perperam verò Hydropeperi rubens dicitur: Germanis *Waſſerſchlangen kraut*: id eſt, noſtrate dialeto, *Waterſlangen crupt*.

Deſcribitur autem Dracontion iſtud à Plin. lib. XXIIII. cap. XVI. & tertia eius ſpecies eſt. quam demonſtratam ait, folio maiore quàm

cornus, radice arundinacea, totidem, vt affirmabant, geniculatam nodis quot haberet annos, totidemque eſſe folia. Conuenit foliorum forma & magnitudo, radicumque effigies. ſed an tot annos quot genicula habeat, explorandum.

Facultas autem huius Dracunculi, aliorum atque iſtius Ari ſimilis eſt, ſed tamen minùs potens minùsque efficax videtur.

*De Arifaro.*

CAP. VIII.

**D**VPLEX Arifarum eſt: vnum latifolium, alterum anguſtioris folij: vt noſtra poſterior ætas obſeruauit.

Latifolium Arifarum folio eſt hederaceo, lato, & acuminato; ſed multò quàm Ari minore: cauliculus eius tenuis & exilis eſt: vagina ſiue inuolucrum paruum: piſtillus exiguus, in nigro purpuraſcens: vna matura rubet, acini minuti: radix candida, forma Ari, ſed minor. 1.

Secundo Arifano quina, ſena, plurave ſunt oblonga & anguſta folia, læuia quoque ac ſplendentia: vagina ſiue inuolucrum anguſtum & oblongum: piſtillus, qui ex eo prodit, tenuis & longus, iunci crasſioris modo, in purpura ſimul cum parte vaginæ interiore nigricans; ad quem tandem inferiùs iuxta terræ ſuperficiem, ac ſubinde profundius, aliquot perpauca acini in exiguam vnam conformantur, initio vt aliorum virentes, dein rubentes. radix globosa & candida, veluti prioris. 2.

Peregrinum vtrumque Belgio ac Germaniæ. ſed primum in Italiæ ac præſertim Tuſciæ quibuſdam locis: alterum circa Romam, ac in Dalmatia, Aloifio Anguillara teſte, reperitur.

Flores & fructus vtriuſque eodem quo Ari & Dracontij tempore perficiuntur.

Atque primum horum Dioscorides *αείρα* appellat, à Plinio autem *αείρις* dicitur. Libro ſiquidem XXIIII. cap. XVI.



Est & Aris, ait, quæ in Ægypto nascitur, similis Aro, minor tantum, minoribusque foliis, & utique radice, quæ tamen oleæ magnitudinem implet.

2. Alterum Arisarum ignorasse veteres existimantur. Esse autem Arisari speciem, floris, fructus, radicumque forma & qualitas ostendunt.

At potentia ac facultate Arisarum Aro simile est: acrius tamen, ut Galenus ait. Nomas imposita radix sistit: fiunt ex ea collyria ad fistulas efficacia. corrumpit eadem genitale cuiusvis animantis imposita: auctor Dioscorides.

De Bistorta. CAP. IX.

**F**OLIA Bistorta in longiusculis pediculis promit oblonga, lata & acuminata, Lapathi similia, verum venosa, & superne quidem virentia, inferius vero in castio colore candicantia: inter quæ medijs exeunt caules, pede altiores, rotundi, minoribus aliquot foliis circumvestiti; spica in fastigio exiguis flosculis è dilutiore rubore purpurascens; semina in qua tandem triangularia, splendens, veluti Oxalidis. radix subest crassa, oblongior, geniculata, nonnumquam retorta, multis fibris capillata, foris nigricans, interiore vero pulpa non intense rubescens, gustu adstringens.

Fuchsius duas huius species facit: vnam foliis rugosioribus, aliam læuioribus: & radice hæc magis in se contorta, illam vero maiore & minus complicata, multumque fibrosa.

Reperitur Bistorta locis humentibus, in opacis siluis, pingui ac lutofo solo. Matthiolus in montibus exire refert. Adolefcit etiam feliciter in hortis. perenni radice nititur.

Maior ac Iunio flor. s. spicati vigent: semen postea maturefcit.

Ab intortis & conuolutis radicibus nomen Bistorta habet. Germani *Naterwurtz*: Belge *Hertstonghe*: Galli *Bistorte*: Bohemi *Hadij* forenj appellat. Colubrina & Serpentaria à Germanica voce etiam dicitur: & à quibusdam *Dracunculus*. Sed à Dioscoridis *Dracontio* multum differt. Plinianorum autem *Dracunculorum* aliqua fortasse species est. Plinius siquidem lib. XXI. cap. XVI. id quod Græci *Dracontion* vocant, triplici sibi effigie demonstratum refert: folijs Betæ, non sine thyrso, flore purpureo: alios radice longa, signata articulosaque monstrasse: tertiam demonstrationem fuisse folio maiore quam *Cornus*, radice arundinacea. Deinde infra lib. XXV. cap. II. in agro hospitis repertum ait, *Dracunculum* appellatum, caule pollicari crassitudine, verticulis viperarum maculis, quem ferebant contra omnium morsus esse remedium.

Atque

Bistorta.



Atque primus horum Dracunculorum Aro, auctore ipso Plinio, similis est. Tertiū aquatilem esse paulò antè scripsimus. Posterior, Dracotion maius Dioscoridis esse videtur, & Plinius hunc à reliquis tribus differentem etiam ostēdit. Alius est, inquit lib. xxv. cap. 11. quàm nos in priore volumine eiusdem nominis diximus; sed huic alia figura. Superest secūdus Dracunculus, qui si idē est cum eo, cui cap. xvi. lib. xxi. statim initio, radicem tradit esse subrutilam & draconis conuoluti modo, multū cum Bistorta conuenit. Nam Bistortæ radix intorta & conuoluta est, ac colore, quem subrutilū dicere liceat. Est eadem & veluti geniculis articulata, vt secūdi Dracontij, quod coniecturam & suspicionem auget.

Sunt tamen ex recentioribus, qui Bistortam omnino aliam esse volunt. Matthiolus siquidem in epistolis medicinalibus Behen rubrum esse scribit. Gesnerus ad Limonium refert; aliis placet Britannicam esse.

Sed Behen tam rubrum quàm album (duplex etenim est) radices sunt odoratæ, potentia calidæ, ad venerea facientes: vt Auicenna & Serapio memoriæ prodiderunt. Bistortæ verò radix odore caret, refrigerans adstringensque, venereis aduersatur.

Limonium autem folia habet, Dioscoride teste, Betæ tenuiora & longiora, semenque rubrum. Contrà Bistortæ minora durioraque sunt folia, & semen Oxalidis.

Britannica verò folio est Lapathi nigriore & hirsutiore; radice tenui & breui; Dioscoride & Plinio auctoribus. Bistortæ leuia folia, & inferna parte candidula, radixque multò maior quàm vt tenuis ac breuis appellanda sit. Iam & Britannicæ succum & folia in hiemem repouenda Apuleius suadet, causam addens, quòd non semper appareat. At Bistorta viuax radice est, & nullo non anni tempore reperiri potest. Quæ Bistortam & ab Arabum Behen, & à Dioscoridis Limonio, necnon à Britannica differentem esse satis manifestè ostendunt.

At facultate Bistorta frigida, & cum resiccatione valide adstringens. Radix menses & vnde quaque profluentem sanguinem supprimit: aluum sistit, vomitum compescit, dysenterii medetur, quouis modo assumpta tonsillarum, faucium, & oris inflammationibus succurrit; gingiuas firmat decocto aut succo eius ore colluto. Idem possunt folia & semen, sed tamen minùs efficaciter.

De Bolbocastano. CAP. X.

**B**OLBOCASTANO folia sunt tenuia, dissecta, atque diuisa, Apij tenuiora ac minora, Crithmi aut potius Anethi similia: cauliculus tenuis & dodrantalis: flosculi parui in umbellis candicantes: semen non magnum, oblongum, angustius quàm Fœniculi, odoratum, obsoleto Cymini colore nigricans. radix rotunda, exigui Rapi forma, foris nigra, & vbi inauerit rugosa, intus pulpa candida, sapore inter Castaneam & Pastinacam medio.

In aruis & agris nonnullis Zelandiæ ac Hollandiæ Bolbocastanon reperitur: item & in Græcia, Chio, & Rhodo, auctore Guilandino. Fertur & in Britannia siue Anglia provenire. Nec destituitur eo quoque Germania, si non fallimur. Nam radices quas ad Rhenum Moguntia in aruis & hortis inueniri Lonicerus tradit, Bolbocastani sunt, non autem, vt ipse opinatur, Ornithogali. Scribit autem has esse rotundas, Castanearum magnitudine, pullo extrinsecus cortice, intus carne candida, gustu dulci; crudas coctasque in aqua edi: cauliculum esse singularem, tenerum, ab imo nudum, folia Cumini, flores in umbellis veluti Anethi, quale Bolbocastanon esse iam diximus.

Vigent Bolbocastani flores Iunio: semen postea ad perfectionem venit.

Meminit *βολβοκαστανου* Alexander Trallianus lib. vii. inter ea, quæ purulentis vtilia sunt, cibaria ipsum referens. Guinterius dictionem existimauit corruptam, legendumque esse *βαλβοκαστανον*: sed tam peregrina hæc vox est, quàm *βολβοκαστανον*.

Bolbo-

Bolbocastanon.



Centaureum magnum.



Βολβοκαστανον autem à forma bulbi & sapore castanea nomen inuenit suum. Nostra ætate plerique ἀγριοκαστανον nuncupant: Zelandi Ciperi Cerdnoten: Germani Kiech Eidenis: Sabau di *Fanerottes*: Angli *tippernutz*.

Est autem Bolbocastani radix moderatè calida & sicca, simul & adstringens: semen verò calidius & siccius. Editur illa cruda, sed suauius cocta: sanguinem spuentibus & mingentibus utilis.

Semen aperiendi vi præditum, & *διουρητικόν* esse videtur.

*De Centaureo, & primùm de Maiore.*

CAP. XI.

**D**VPLEX Centaureum, Dioscoride auctore, Maius & Minus, quæ & forma & magnitudine multum à se inuicem differunt.

Maius siue magnum Centaureum caules edit rotundos, teretes, duorum aut trium cubitorum: folia oblonga, in plures quasi particulas diuisa, Iuglandis foliis ea propter quali conformia, sed ambitu crenato: flores capillacei ac staminei in diluto caruleo purpurascunt, & in ramulorum fastigiis è capitulis emicant squamosis, rotundis aliquantulum turbinatis, in quibus vnà cum lanosis pappis semina oblonga, glabra, splendentia: radix subest longa, carnosâ, crassa, fragilis, foris nigricans, interius rubescens,

Centaureum magnum alterum.



succo

succo sanguinei coloris pragnans, cum dulcedine & adstrictione nonnihil mordax.

Huius verò & alia reperitur species, folio non dissecto; verum Lapathi modo, longo, lato, simplici atque indiuiso, per ambitum tamen serrato, caule breuiore: floribus, semine, radice priori conformis. Atque huius Centaurij maioris meminit auctor (qui Galenus fertur) libri De virtutibus Centaurij ad Papiam, Crateuam adducens testem, in libro eorum quæ effodiuntur. Vbi duæ Centaurij species referuntur, maior & minor: ac maior foliis describitur Lapathi. Sed verba ipsa adferamus, quæ sic habent: Vnum (videlicet Centaurium) folia habet sicut Lapathum hortense, minora tamen, in circuitu verò scissa veluti ferra; caulem trium palmorum, succum rubrum, in summitate caput laminiginosum, radicem verò solidam & crassam.

Latum ac pingue solum maius amat Centaurium, ac colles herbosos apricos. Copiosissimum, inquit Dioscorides, in Lycia, Peloponneso, Arcadia, Helide, Messenia, pluribusque circa Pholoën, Lyciam ac Smyrnam locis. Reperitur & in Apuliæ Gargano, nec non in Baldo agri Veronensis monte, sed quod in Baldo monte, vt Matthiolus scribit, Apulo cedit. Simplicis folij Centaurium maius Hispania mittit, atque hinc aduectæ Antuerpianæ radices, terræque commissæ, subinde in hortis reuifcunt.

Ætate huiuscemodi Centauria florent; radices autem Autumno legi expedit.

A Chirone Centauro inuentore *κενταύρειον* nomen habet.

Quod maius est, Græci *κενταύρειον τὸ μέγα* appellant: Theophrastus etiam Centaurida. In Officinis nonnullis perperam Rha Ponticum dicitur. Rha Ponticum siquidem Rha est in Ponti regionibus natum, stirps à Centaurio maiore diuersa. Extant porro & alia huius nomina, inter nothas & adscriptitias voces; tum & apud Apuleium, quarum nonnullæ ad Centaurium minus pertinere videntur, vt sunt, *ναρκή, μαρώνη ἢ μαρόνιον, νέασιον, λιμήσιον, λιμνησίς, πλεπτεγνία ἢ πηληφόριον, χροσνία, αἶμα. Ἡ οὐαίλας.* Vnefera, Fel terra, Polyhydion *ἡ μερότον.*

At Theophrastus & Plinius Centaurium istud maius, tum & minus, de quo capite mox sequente, inter Panacis genera referunt. Præter enim Syriacum Panaces, de quo vterque seorsum agit, deinde & præter alia tria, quæ à Dioscoride quoque describuntur, & duo reliqua superesse ostendunt. Et Theophrastus quidem lib. ix. vnum *πλατύφυλλον* siue latioris folij; alterum *λεπτόφυλλον*, hoc est, tenuifolium esse ait. Quæ Theophrasti verba ipse Plinius reddens à Chirone Centauro reperta, & Centauria cognominata, lib. xxv. cap. iiii. scribit; idem quoque cap. vi. affirmans, vbi vtrumque Centaurium latius explicans, à Chirone repertum repetit, atque inde Chironium vocari addit. Sed Plinium ipsum audiamus.

Quartum, cap. iiii. inquit, genus Panaces ab eodem Chirone repertum Centaurium cognominatur, sed & Pharnaceon in controuersiam inuentionis à Pharnace Rege deductum. Et paulò post:

Huius genera fecere duo, alterum latioris (exemplaria pleraque læuioris perperam habent) folij, alterum tenuioris. Cap. verò vi. Centaurea curatus dicitur Chiron, cum Hercules excepti hospitio, pertractanti arma sagitta excidisset in pedem, quare aliqui Chironion vocant. folia sunt lata, longa, serrato ambitu, &c. Et mox infra:

Est & alterum Centaurium cognomine *λεπτόν*, minutis foliis, quod aliqui Libadion vocant.

Ex his apparet, Centaurium vtrumque inter Panacis genera relatum; & maius Centaurium esse quarti generis *πλατύφυλλον*, siue Latifolium Panaces.

Ceterum quod ad facultates attinet: Centaurij magni radix (Galenus scribit, sicuti gustu contrarias qualitates, ita in vsu contrarios effectus præstat. Secundum omnium autem qualitatum actionem ruptis, conuulsis, dyspnœæ & inueteratæ tussi conuenit.

Hæc eadem & plura quoque Dioscorides tradit. Conuenit, inquit, radix ruptis, conuulsis, pleuriticis, spirandi difficultati, veteri tussi, sanguinem expuentibus, non febrientibus cum vino, febricitantibus cum aqua drachmarum duarum pondere exhibita: item & ad tormina, ac ad vteri dolores. Ducit etiam menses ac fetus collyrij forma vtero imposita. Est & vulneribus idonea, recens tusa, aut arida, prius madefacta contusaque. coniungit etenim ea ac glutinat. Quin & carnes coalescunt, si contusa simul decoquatur.

Eadem, quæ radix, Galenus ait, & succus ipsius efficit; quo & vice Licij vtuntur.

*De Centaurio minore.* CAP. XII.

**E**XIGVA herba minus est Centaurium: cauliculo assurgit anguloso, semipedem aut drantem alto: foliis Hyperici siue Perforatæ forma & magnitudine: floris in summis virgulis è punico colore in purpura rubent, Lychnidis fatiuræ floribus minores, qui interdum & exorto sole patent, sub vesperam verò recluduntur: siliquæ sequuntur exiguæ & oblongæ, grano Tritici similes, in quibus semina minutissima: radix subest parua, dura, nullius vsus.

Loca

*Plinij locus emendatus.*

*Lycij succedat. am.*

Centaurium minus.



Loca amat herbosa, aratro non profcissa, aliquantulum, sed tamen non omnino, rigua. Est non modò in Italiae prouinciis, verùm & in Germania ac Belgio abundè frequens.

Iulio & Augusto vnà cum floribus ac filiquis legitur.

Istud genus Græci *κενταύριον μικρόν* appellant: item & *λιμνίσσον καὶ λιμναϊόν*, quòd videlicet circa palustria nascatur. Plinius Libadion ab eadem occasione (si integra lectio est) ac propter summam amaritudinem, Fel terræ dici affirmat. Appellatur etiam, vt inter spurias voces reperitur, *ἰλλεβορίτης, ἀμάροντον, αἰμα* Ἡρακλέους, Febri-fugia, & Multiradix.

Theophrastus & Plinius, vt superiore capite ostendimus, inter Panacis genera reposuere, inter quæ Panaces est *λεπτοφυλλόν*, id est, tenuifolium. Itali in Hetruria *Biondella*: Hispani *Cintoria*: Germani *Zausen gülden fraut*: Belgæ *Santorie* & *Cleyn Santorie*: Galli *Petite Centaure* appellant: Bohemi *Zemezluc*.

Habent autem huius Centaurij cauliculi superiores folia floresque vincentem qualitatem amaram, & temperaturam calidam & siccam ordine secundo. Hepatis & fellis, nec non lienis obstructions decocta in aqua & epota aperiunt: regio morbo medentur, diurnis ac prorogatis febribus auxiliantur, ventris tineas & lumbricos

interimunt: in summa abstergunt, expurgant, crassitiem humorum attenuant, & quidquid amara possunt, insigniter præstant.

Dioscorides & Galenus notantur.

Dioscorides, & post eum Galenus, bilem & crassa per aluum ducere, ischiadicisque infundi Centaurij minoris decoctum referunt. Nos autem tametsi frequenter ac feliciter hoc vsi, per aluum tamen expurgationem vllam facere, obseruare non potuimus. Quamobrem nullam huic Centaurio minori commouendæ aut expurgandæ alui vim ac potentiam adesse existimamus.

Reperitur verò hæc facultas in ea herba, quam vulgò Itali *Stanca Canallo* vocant, alij Gratiolam. Quæ amaritudine Centaurio minori non cedit, atque eius species quædam videtur, ac non modò per inferiorem ventrem, sed ex vomitione crassa & biliosa educit. Fieri autem potest, vt vires vtriusque inter se confusæ sint, & descriptiones permixtæ; id quod ex ipsis Dioscoridis verbis quodammodò apparet.

Centaurium siquidem, scribit, minus herba est Organi aut Hyperici similis, foliis Rutæ prælongis & paruis. At Centaurij nostri minoris folia non prælonga, sed rotundis modò paulò longiora, veluti Hyperici sunt; Gratiolæ verò oblongiora sunt, & ad Polygoni accedentia: quòd foliis Rutæ longioribus describitur.

Facit huc quòd Helleborines vox inter spurias Centaurij minoris appellationes superfit. Centaurio siquidem minori nequaquam, sed Gratiolæ hæc optimè conuenit: vtpote quæ Hellebori ferè modo, per superna expurget, vt capite de Gratiola latiùs, suo loco.

Glutinat autem istud Centaurium etiam vulnera recens virensque tusum ac impositum: vetera vlcera expurgat & ad cicatricem perducit. Succus ad oculorum medicamenta utilis est: cum melle expurgat, quæ claritati eorum officiant. In pello ad motus fœtus & secundas educit. Potus autem priuatim neruorum affectionibus conuenit: auctor Dioscorides.

Optimum, inquit Galenus, succus etiam medicamentum ad iecinoris obstructions soluendas, bonumque lieni indurato remedium foris impositum; nec seciùs, si quis bibere sustineat.

Succi autem colligendi extrahendique rationem, & liber ad Papiam docet, & Dioscorides breuiter ostendit. Extrahitur autem succus duplici modo.

I. Extractum Centaurij minoris.

Aut enim herba vnà cum semine collecta, in aqua diebus quinque maceratur; coquitur deinde donec, imminuta aquæ quantitate, ipsa superemineat: vbi paululum refrixerit, quod coctum per linteum colandum & exprimendum est: postea colatum iterum coquendum, donec mellis habeat consistentiam.

Aut

Aut ex recenti herba tusa succus exprimitur, qui Soli expositus lignea rudicula sæpius  
 mouendus, donec inspissatus fuerit: noctu verò diligenter operiendus, ne à nocturno rore  
 (qui liquores densari non sinit) afficiatur.

*De Cyclamino orbiculari.*

Cyclaminus orbicularis.

CAP. XIII.

Cyclaminus orbicularis rotundifolius.



**P**RÆTER Cyclaminum se vicinis fruticibus aut adminiculis circumvoluentem, quem  
 alterum Dioscorides cognominat, sunt eius, qui orbiculari est radice, à recentioribus ali-  
 quot obseruatæ species, & quidem foliis differentes.

Vna ac prima Cyclaminos foliis viret latis, angulosis ac hederæ similibus, ambitu leniter  
 ferratis, superiore parte in virore nigricantibus, albicantibus tamen maculis variegatis, &  
 umbilico siue medio folij subalbido; inferiore verò ac prona parte purpureis, & subinde co-  
 lore saturato, aliàs dilutiore: flosculi ex tenellis pendent pediculis, deorsum nutantes, foliolis  
 eorum sursum reflexis, & purpureo Violæ nigræ colore, non tamen intenso, splendent; odoris  
 exigui: succedunt capitula seminifera, in spiras pediculis contractis. radix bulbi aut rapi mo-  
 do in orbem circumacta & aliquantulum in latitudinem pressa, foris nigricat, intus candida,  
 rugas inarescens contrahit.

1.

Alterius ac secundæ Cyclamini & lata quidem sunt, sed nequaquam angulosa, verùm  
 quasi rotunda, & nullis superiùs aut omnino obscurissimis apparentibus maculis; saturato  
 colore virent, inferiùs verò è punicante purpura rubent: flores prioris similes, at odoratio-  
 res. radix aliquanto minor.

2.

Tertia species foliis similiter est haud angulosis: sed ambitu eorum aliquantulum crena-  
 to: maculata hæc sunt, sed umbilico nigriore: flos intensiore colore purpurascit, odoris sua-  
 uissimi, radix quàm aliarum minor.

3.

Nascitur Cyclaminus locis vmbrosis sub arboribus & in siluis, in vepribus, Plinius ait. Et  
 prior quidem harum in Veromanduorum, Verocassum, ac Atrebatum finibus, altera in Ar-  
 duenna silua, ac vicinis locis apud Belgas reperitur. Sunt Italiæ, Germaniæ ac aliis regioni-  
 bus communes. Tertia rarior est, sed tamen Italiæ non peregrina.

Septembri ferè mense Cyclamini florent: folia inde noua succedunt, hieme virentia. se-  
 men sub æstatem sequentem ad maturitatem peruenit.

Κυκλάμινοι Græci appellant: dicitur & κισσόφυλλον, κισσάνθεμον, χελώνειον, ἰχθυόθειον, χυλίνης  
 f a Zo-

à Zoroastre *τερυφαλίτη*, vt inter nothas voces: item Tuber terræ, & Terræ rapum, à Marcello Orbicularis, ab Apuleio similiter Orbicularis & Palalia, Rapum porcinum, Terræ malum: in Officinis Cyclamen, Panis porcinus, Arthanita: Itali *Pan porcino*: Hispani nonnulli *Mazã de porco*: Germani *Schweimbrot*, *Erdtöpfel*: Belgæ *Derchens broot*, *Seughen broot*: Galli *Pain de porceau*: Angli *Sotw*: etc.

*Colossinus color.*

Colorem floris Plinius Colossinum appellat. Flos eius, inquit, Colossinus in coronas admittitur.

Varias autem Cyclaminus, auctore Galeno, vires obtinet. Nam & extergit, & incidit, & ora venarum aperit, & attrahit, & discutit.

Succus eius hæmorrhoidas aperit, & ad secessum prouocat in lanæ floccis appositus: medicamentis phymata, ltrumas, aliaque durities digerentibus admiscetur: suffutis cum melle illitus competit; ad hæc quoque per nares (cum melle addit Dioscorides) expurgat: abdomine illito, ventrem subducit, & foetum interimit: est & validum interimendo conceptui medicamentum in pefso additus.

Tota radix succo imbecillior est, quamquã & ipsa vehemens sit. Nam & menses siue epofita siue appolita euocat, & regio morbo prodest, non modò viscus expurgans, sed etiam quæ in toto corpore bilis fuerit, eam per sudorem eiiciens. Cutem extergit, cum in aliis, tum quòd alopecias, ephelidas, omniaque exanthemata curet. Lienem quoque induratum iuuat imposita, cum recens tum arida. Sunt qui radicem siccam asthmaticis exhibeant, Galenus.

Tradunt (vt præter hæc Dioscorides refert) si prægnans radicem transgrediatur, abortu fieri: & partum appensam accelerare. Bibitur & in vino cõtra lethalia, & præsertim leporem marinum; & contra serpentu ictus imposita remedio est: immista vino ebrietatem facit. Decocto eius luxata, podagræ, pernionesque vtiliter fouentur. Cauata radix oleo expletur, & cineri feruenti imponitur, adiecto ceræ Tyrrenicæ modico, vt strigmentosum fiat vnguentum, pernionibus vtilissimû. Narratur & ad philtora amatoria assumi contusa, & in pastillos efformata.

De Cypero. CAP. XI.

Cyperus rotundus.



Cyperus longus.



CYPERI genera duo sunt: longioribus radicibus vnum, alterum rotundioribus, & præter tertium quidem Dulcichinum appellatum; Indicus Cyperus inter aromata c longinquo allata referendus.

Vtrique



Pseudocyperus.



Vtriq̄ue autem Cypero, tam rotundioris quàm longioris radice, fòlia sunt lòga, gracilia, arundinacea, Porraceis longiora, duriora, dorso eminente cultellata: caulis rectus, enodis, glaber, triangularis, rarissime quadrangulus; in cacumine cuius foliola minuta, & iuba lata, laxaque; paniculæ ex qua dependent semina exigua recondentes. radices, vnius prælongæ, geniculatæ, Graminis modo serpentes, sibiq̄ue implicatæ, foris è punice colore nigricantes, interiore verò carne in subluteo albicantes, odore suavi, gustu subamaro: alterius verò nodosæ sunt, è fibris aliquot cohærentes, oblongioribus Oliuis, ac non rarò rotundioribus similes, odore & colore prioris. Sunt huius folia minora, & caules paulò breuiores: illius verò maiora folia, & caules altiores.

Amat Cyperus palustria loca ac rigua. In Italia locis quibusdà spontè nascitur, & in aliis quoque calidioribus Meridiem versus regionibus, vti in Syria, vbi & odoratior ac præstantior. In Germania tam superiore quàm hac nostra inferiore, non nisi satus reperitur, & qui longus præcipuè; nam rotundus perrarus est.

Sed Pseudocyperus Graminis species, caule <sup>pseudocy-</sup> anguloso, foliis Cypero & iuba similis, radice <sup>perus.</sup> verò cãdida, tenui, lòga, geniculata, omni odore & sapore, exceptis herbaceis, destituta, locis palustribus in Belgio satis frequens occurrit.

Eminent Cyperi iubæ Iunio, Iulio & Augusto.

Græci modò *κύπερον*, modò *κύπερον* per diphthongum appellant; Latini Cypirum & Cyperum: Cornelius Celsus Iuncum quadratum: Plinius Iuncum angulosum, & Iuncum triangulare. Dicitur & *κύπερον* *κύπερον* *κύπερον*, atque, vt in Cassij Dionysij Geoponicis, à nonnullis *Σύρα*: Italis *Cypero*: Hispanis *Iuncia olerosa*, & *Iunça cheyrosa*: Germanis *Wilder Galgan*: nostris *Widen Galgan*: Gallis *Souchet*. Officinæ Cyperi nomenclaturam retinent; & vnum Cyperum longum, alterum rotundum vocant.

Plinius Cyperi radicem, cum oblonga est, Cyperida dici ait.

Cyperi autem radices maximè vsui sunt: vt Galenus ait, excalescentes pariter & exsiccantes citra mordacitatem; itaque vlcibus, quæ præ nimia humiditate cicatricem difficulter admittunt, mirificè profunt. habent enim quiddam etiam adstringens: quapropter vlceri item oris conueniunt. Quin & incidendi vim quampiam illis inesse testificandum, quia & calculo vexatis congruunt, & vrinam mensesque prouocant.

Dioscorides à calculosis ac hydropicis vtilissime bibi, & à scorpione percussis: ad vteri refrigerationes & præclusiones calentes impositas prodelle: malagmatis calfactoriis etiam misceri, & ad vnguentorum spissamenta accommodas esse addit.

De Dulcichino.

CAP. XV.

**D**ULCICHINVM Cyperum rotundum refert: folia etenim eius arundinacea, oblonga, dorso eminente, triangula, Cyperinis similia; caulis angulosus & iuba similiter respondent; omnia tamen breuiora ac minora. à tenuibus radicum fibris, Auellanis ferè cõformes, sed tamen aliquanto oblongiores dependent globuli, veluti exigui bulbuli, specie articulati, colore exterius rufescente, interiore verò carne candidi, sapore grato dulcique, & Castaneis proximo.

Colitur Dulcichinum plerisque Italiae locis. in fluminis Athesis seritur sabulosis, vt tradit Alexander Benedictus. In agro Veronensi vel spontè, Matthiolo teste, prouenit.

Autumno bulbuli leguntur, Vere seruntur in plures multiplicandi.

Stirpem ipsam nostra ætas Dulcichinum, & radículas Trascos siue Tragos appellat, aut Trascos Cyperi species est, sed dulcis, Theophrasto, vt satis apparet, non incognita. Libro si-

f 2

quidem

Dulcichinum.

Dulcichinum cum flore.



quidem de caussis VI. Cyperi radices inter dulces atque edules refert. Cyperi, inquit, radix dulcis, vt eorum quæ in fluminibus & paludibus proueniunt. Quod proculdubio non de alio, quàm de isto accipi potest: aliorum siquidem Cyperorum radices amaricant & minime edules sunt. Non desunt tamen, qui Trasos istos Arabum medicorum Habalzelin siue granum Zelin esse constanter existimant; quod tamen veritati parum consentaneum. Nam Alzelin ab auctoribus Arabibus inter fructus siue grana connumeratur, nequaquam autem inter radículas. Serapio siquidem cap. CCCXXXVII. sic habet:

*Habalzelin* Habalzelin granum est pingue, Ciceris magnitudine, citrinum exterius, & album interius, & habet bonum saporem, & defertur ex terris Barbariæ. Idem affirmat Auicenna his verbis, cap. CCCIII:

Granum Alzelin quid est? granum eius est boni saporis, & oritur in partibus Herzur. Ex quibus, quod inter hæc discrimen, palam fit.

Ceterum Trasi in moderatè calefacientium ac humectantium sunt ordine. crudorum thoraci inhaerentium humorum concoctionem promouent: vrinae acrimoniam obtundunt, præsertim in carnis iure macerati, inde tusi ac succo eorum extracto: genituram etiam adaugent, & ad venerea faciunt, flatus siquidem quodammodo gignunt; auctore Matthiolo. Vnà cum bellariis apud Veronenses inferuntur.

*De Glycyrrhiza, siue Dulci radice Dioscoridis.*

CAP. XVI.

**V**NIVS dulcis radice Dioscorides tantum meminit: præter hanc tamen & alia est vulgaris vsus, de qua capite sequente: hoc de Dioscoridis Glycyrrhiza.

Promit autem hæc sæpenuerò caules complures altos & ramosos; folia circa quos oblonga, alata, ex multis sibi inuicem oppositis collecta, Lentisci foliorum figura, attamen maiora, viroris saturati, & tactu non nihil glutinosa: flores è foliorum alis exeunt parui, cerulei, atque eius cuius non scriptus Hyacinthus coloris, in rotundi globuli formam commissi, quibus tandem emarcidis maior factus orbiculus, rotundam asperamque Platani pilulam referre videtur; multis paruis subruffis, asperis & hirsutis siliquis constans, in quibus semen: radix prælonga, crassa, & vnica est, brachij subinde longitudine ac crassitie, buxei luteive intus coloris,



cum autem floret, sub finem floret aetatis. Inarescunt & huius folia caulesque, radice restibili, viuacitate diuturna.

Glycyrrhizam hanc etiam esse palam est. Officina corrupta voce Liquiritiam vocant: Itali *Regolitia*: Hispani *Regaliza*, & *Regalitia*: Germani *Eissholtz* / *Eiswurzel*: Galli *Riglice*, *Rigolisse*: nostri *Callistichout* / *Suethout*: Angli *Licores*: Bohemi *Etence*. Theophrastus *ουδινω πιζαν*, & ut ait, nonnulli *ουθυλινεια* appellant. Plinius Scythicam herbam. Et vere *ουθυλινεια* siue multum dulcis, haec dici potest, est etenim omnino dulcissima, & quam altera Glycyrrhiza dulcior. Scythice, a Scythiae regione in qua gignitur, nominatur. Potest & haec *αλιμος* citra aspirationem, & *αδης* propriissime nuncupari: exiguo siquidem gustu famem & sitim praecipue sedat.

Ceterum autem quandoquidem haec radix dulcis est, temperate quoque calida & humida est. Cortex eius amaritudinem quamdam tamen habet, & calidioris qualitatis participat: sed hunc abradere oportet. humectat autem magis recens & succo plena radix, quam arida.

Vtilis est ad raucedines, tusses, difficilem respirationem, peripneumoniam, pleuritidem, sanguinis purisq; sputationem, phthisim, & ad omnes thoracis morbos, exasperata lenit; inflammationes sedat; acrimoniam & salilaginem humorum mitigat contemperatque: crudiores humores concoquit; & sputi exitum faciliorem promouet: vlcera expurgat in eclegmate vel alio quouis modo sumpta: aut aliquamdiu mansa, succo ve sub lingua detento. Decoctum eius renibus ac vesicae exulceratis confert: vrine stillicidio medetur, ac in vniuersum omnibus malis occurrit, ab acribus, falsis & mordacibus humoribus excitatis.

Haec eadem de Scythica radice Theophrastus quoque habet, qui haec & Hippace, Scythas etiam dici refert, ad dies vndecim aut duodecim posse viuere; & quidem his verbis: Radix Scythica vtilis ad anhelitus, & ad tussim siccam, atque in totum thoracis morbis: ad haec vlceribus mederi potest cum melle: sitim quoque extinguit si teneatur in ore. Qua de causa ea & Hippace degere aiunt Scythas dies vndecim aut duodecim.

Hippace.

Hippace autem caseus est, vt Hippocrates testatur, ex equino lacte concretus. Plinius *Plinij error.* lib. xxv. cap. viii. perperam eius nominis herbam esse existimauit.

De Gentiana.

CAP. XVIII.

Gentiana.



Locus Dioscoridis restitutus.

**F**OLIIS Gentiana viret latis, longis & nervosis, veluti Plantaginis, sed maioribus & Veratri albi similibus: scapi inter haec surgunt alti, simplices, indiuisi, inanes, laeues, geniculati: foliis e singulis geniculis binis, sensim imminutis: circumambientibus coronae modo, superiorem partem ex interuallis floribus colore luteis, e senis angustis foliolis radiantis stellae instar explicati; qui e calycibus exeunt oblongis; in quibus inde semen laeue, latum, tenue, veluti Leucoij, colore subrufo sordens. radix proluxa, crassa, quandoque bifida aut trifida, lutei ac buxei coloris, gustu amarissima.

Locis gaudet vmbrosis, frequens in Italiae, Illyrici, Germaniae, Galliaeque & Heduarum siue Burgundiae montibus.

Flores aetate, semen Autumno non raro perficit.

Gentius Illyriorum rex inuentor nomen *γυπανη* dedit; quod & Officinae seruatur, Gentianam nuncupantes, Germani *Ennian* / *Ditterwurzel*: Belgae cum Italis, Hispanis & Gallis, *Gentiane* dicunt: Angli *Felwortte*. Sunt & eius spuriae quaedam nomenclaturae, quae & apud Apuleium reperiuntur, vt *κελευπεος πιζα*, *ναρκη*, *χειρνον*, *αλοϊνης*, Aloë Gallica, Basilica, Cyminalis.

Habet autem Gentianae radix calfactoriam, vt Dioscorides ait, & *ρυστικλω*, id est abstergentem vim. (nonnulla exemplaria perperam *ρυστικλω*.) Admodum efficax, auctore Galeno, est, cum

cum opus extenuatione, purgatione, absterfione, obstructionis liberatione. Nec mirum si hæc possit, cum impense amara sit. Contra venenatorum, Dioscorides ait, morsus (præcipue contra angues Plinius) drachmarum duarum pondere succurrit, cum Pipere, Ruta & vino pota: hepaticis & Itomachicis ex aqua pota subuenit: collyrij modo subdita partus eiicit. vulneraria est imposita, vt Lycium, & vlcera sinuatim depascentium medela: ac præsertim succus. vitiligines etiam abstergit. Plinius verò etiam farinam eius ex aqua tepida fabæ magnitudine potam interaneorum vitiis occurrere tradit; & tantam huic esse vim, vt iumentis non tuilentibus modò, sed & ilia quoque trahentibus auxilietur pota. Miscetur autem & antidotis, veluti Theriacæ Diatellaron, quam Aëtius Mysterium appellat. Succus extracti drachma, auctore Dioscoride, laterum doloribus, ex alto delapsis, conuulsis ac ruptis prodest. Oculis inflammatione laborantibus illinitur: pro Meronio acris collyriis admiscetur. Extrahitur autem succus hoc modo: Contusa radix quinque diebus aqua maceratur, postea in eadem decoquitur, dum radices aquæ superstant; deinde aqua linteolo percolata iterum decoquitur, donec mellis crassitudinem contraxerit.

Extractum  
Gentiana.

*De Cruciata, siue Gentiana minore, atque aliis quibusdam Gentianæ spuris generibus.* CAP. XIX.

Cruciata siue Gentiana minor.



**C**VM Gentiana cognationem magnam & similitudinem nonnullam habet, à ple-  
risque nuncupata Cruciata. Caules eius rotun-  
di sunt, geniculis distincti, inanes, dodranta-  
les, vel altiores: folia radicibus proxima, tum  
quæ circa caules geminata, Gentianæ similia,  
verum minora, crebroque deorsum reflexa:  
flores cærulei, oblongi, intus caui, cauliculo-  
rum fastigia orbiculatim ambiunt, ab herba-  
ceis calycibus exeuntes: radix candida, teres,  
& oblonga, subinde foraminosa, & plerum-  
que inter lapides sub terra iacentes descen-  
dens; gustu amarissima.

1.

In collibus & montibus, necnon in aliis in-  
cultis & asperis locis reperitur, & in Germania  
quidem frequenter.

Septembri in Germaniæ agris, Iulio mense  
in Belgij hortis floret.

Germani *Modelgheer* / *Speerenstich* / &  
*Creutzwurtzel*: Latine Cruciatam appellant.  
Gentianæ speciem esse, & forma & facultas  
ostendunt; Gentiana minor idcirco nuncupari  
poterit. Nam & alia est Cruciata, decussatis  
foliolis, de qua inter Rubiæ affines agendum.  
Sunt verò & qui hanc *Chiliodynamis* dici  
velint: sed *Polemonia* à Cappadocibus *Chi-  
liodynamis* appellatur, auctor Dioscorides.  
Cum *Polemonia* autem ista Gentianæ mino-  
ris species similitudinis habet nihil.

2.

Huius speciei & aliam *Gesnerus* ac *Tragus* perhibent: foliis *Hirundinariæ* siue *Asclepia-  
dis*: floribus multis confarctis & eleganter cæruleis, extrema æstate vigentibus: radice mul-  
tiplici, vehementer amara, quæ locis montanis apud *Heluetios*, & alibi in Germania secus  
femitas apparet, ac *Geivuriz* / & *Schelmkraut* appellatur à vulgo.

Gentianæ quoque species est *Campanula Autumnalis*, quam *Matthiolus* in posteriori-  
bus commentariis *Pettimborsam* vocari ait: de qua nos *Pemptadis alterius lib. 1.* scripsimus.

3.

Ceterum omnes hæ amaræ & foliis & radicibus sunt; temperiem calidam & siccam ob-  
tinent. Existimantur, & præsertim Cruciata, ad omnia ad quæ *Gentiana* vtilis: præstant au-  
tem quæcumque amara possunt.

Helenium.



Helenium.

**G**RANDIA mox à radice folia promit Helenium, palmum aut semipedem lata, cubitum subinde longa, acuminata, Symphyti maioris ferè conformia, sed mollia, tenuique lanugine pilosa, in virore candicantia, & interiore parte albidiora, ambitu leniter crenato: caulis tricubitalis, digito crassior, non absque lanugine, in cacumine diuisus; in singulis verò adnatis flores magni, lati, rotundi; quorum non modò circum ambientia oblonga foliola, verùm & medius luteus est discus siue orbis, qui infinitis staminibus confarcitur, tandemque in tenues soluitur pappos; quibus semen subest gracile & oblongum. radix inæqualis, torosa, crassa & manum implens, haud longa; foris quandoque nigricans, intus candida & carnosa, odorata, gustu amaricans.

In pinguibus & lætis nascitur pratis. reperitur quandoque & in montibus, locis vmbrosis, at non omnino aridis. frequens non modò apud Belgas; verùm & alibi, vt in Italia, Gallia, Germania, &c.

Flores Iunio ac Iulio vigent. radices Autumno, & nõ rarò Aprili & Maio mèsibus leguntur.

Quod Græcis ἐλένιον, Latinis Inula & Enula dicitur: Officinis Enula campana: Germanis Atlantwurtz; nostris Galandwurtz; Italis Enola, & Enola: Hispanis Raiz del alla: Gallis Enule Campanae: Anglis Elecampane: Bohemis Womian.

Extant & inter notha hæc eius nomina: σύμφυτον, περιική, μηδική, ὄρες εἶον, πεντάειον, κλιωνία, φλόμος ἰδαῖος, Terminalium.

Helenium  
Aegyptiæ.

Præter autem istud Helenium, & aliud eiusdem nominis in Ægypto gigni Crateuam tradere Dioscorides asserit: & herbam esse cubitalibus ramulis, humi Serpylli modo repentem; foliis circa ramulos multis, Lenticulæ minoribus, radice lutea, digiti parui crassitudine, infernè tenui, supernè crassiore, cortice exterius nigro; nascique in collibus & vmbrosis locis.

He hoc Helenio etiam Plinius, lib. XXI. cap. X. sed tamen paulò aliter. radicem siquidem candidam, & ramulos dodrantaes refert. Plinij autem hæc verba: Helenium è lacrymis Helenæ dicitur natum, & ideò in insula Helena laudatissimum. Est autem frutex humi se spargens dodrantalibus ramulis: folia similia Serpyllo. Deinde cap. XXI. ait radicem eius intus candidam & dulcem.

Helenium  
Theophrasti.

Meminit & Helenij cuiusdam Theophrastus. suffruticem id esse lignosum ait, coronarium, & ramis foliisque ac tota sua natura odoratum. Existimatur autem istud idem cum Ægyptio.

Helenium  
Apuleij.

Adfert & Helenium Apuleius, sed omnino ab Ægyptio, tum etiam ab alio differens, ipsum videlicet Panaces Chironium, quod ait à Græcis ἐλένιον, & à Latinis Inulam campanam appellari. Sed Apuleium ipsum audiamus, cap. XCV. de Inula campana:

Panaces  
Chironiæ.

Græci, scribit, Panacen Chironion, alij Panacen Centaurion, alij Helenion, Latini Inulam campanam appellant. Habet folia Amaraco similia, flores aurofos, radicem tenuem, non altam, acerrimam gustu. medetur serpente vexatis. Quæ descriptio planè cum Panacis Chironij apud Dioscoridem conuenit. Sed de hoc fati. ad Enulam campanam vulgarem regrediamur.

Est autem radix huius Inulæ ad multa maximè utilis, natura excafactoria & resiccans tertio ordine, præsertim arida. Nam recens & adhuc succo plena, excrementitio redundat humore, qui calfaciendi ac resiccandi eius potentiam nonnihil obtundit.

Prodest aduersus respirandi difficultatem, orthopnoeam, veteremque tussim; ad expurgandos siquidè crassos, lentos & pertinaces humores, qui in thorace & pulmonibus hærent, multum in eclegmate, tum & condita potest, veluti & aliis modis data. Ventriculo autem com-  
moda

moda & salubris radix condita est; à cœna sumpta non modò concoctionem promouet, sed & aluum faciliorem reddit.

Pellit lumbricos & ventris tineas decoctæ succus, vt Plinius tradit: qui & eam à ieiunis commanducatam dentes confirmare scribit lib.xx. cap. v.

Miscetur Inulæ radix vtiliter antidotis. Serpentum moribus auxiliatur, venenis resistit, ruptis ac conuulsis confert. Sunt etiam qui ipsi decoctis, tritis ac melli instar vnguenti permixtis, vetera vlcera expurgari atque ad cicatricem perducere affirmant.

Galenus rubificari quoque his partes diuturnis ac frigidis molestatas ait affectionibus; vt sunt nonnullæ coxarum passiones, ischiadas vocant, & exiguæ assiduæque articulorum quorundam præ humiditate procidentia ac luxationes.

## De Polygonato.

## CAP. XXI.

Polygonatum.



Polygonatum alterum.



**D**VPLEX Polygonatum est: vnum latioris folij, vulgare & vbique satis frequens; alterum angustifolium.

Polygonaton primum cauliculum emittit cubitalem tenuem, læuem, nullis ramis brachiatum, sed simplicem, folijs ex interuallis adornatum, latis, oblongis, Lauri satis similibus, læuioribus tamen tenuioribusque, latioribus aliquantò ac venosis: flores oblongi, intus caui, candicantes, folijs numerosiores. ab vnoquoque enim folij sinu siue annexu, bini aut terni dependent: fructus rotundi Ochri magnitudine, nigricante colore, maturi virent. radix oblonga candida, frequentibus veluti articulis nodosa, digitalis crassitudinis, haudquaquam recte descendit, sed per transuersum oblique progreditur.

In siluis, locis vmbrosis, & iuxta margines nascitur, nec modò in montosis, sed & in planis; tum & in conuallibus quibusdam arenosorum tumulorum, ad Oceani littora apud Batavos sitorum, quod flore odoratum est. Quale etiam Clar. C. Cluius in nonnullis Pannoniæ locis à se repertum scribit.

Describuntur verò ab eodem in Pannonicis suis Obseruationibus & alia duo huius generis Polygonata, sed rara & peregrina, sedula diligentia reperta.

Vnum folio magno, duplo quàm vulgaris maiore, & ad foliorum Veratri albi amplitudinem accedentis: caule autem, floribus, fructu siue baccis, vulgare satis referens. quod vmbrosis quibusdam locis exit.

Alte-



Alterum caulem non singularem sed vno aut altero ramulo brachiatum profert: folia Polygonati vulgaris satis similia, sed aliquanto molliora, quæ caulem alternatim conuestiunt, sic ei adhærentes, vt ferè perfoliatæ modo ipsum circumambire videantur; à quorum connexu pediculi inferius exeunt oblongi, tenues & incurui; dependente è singulis flosculo Lilij conuallium æmulo, sed patientiore, secundum marginem quoque reflexo, interiore parte exiguis nigris notulis maculato, odore florum Spinæ acutæ satis affimili: fructus initio viret ac triangularis; per maturitatem rubet, oblongus, exigua Corna referens. radix exilis fibrosa in frequens nodulos extuberat. In Silesia reperitur: umbrosis gaudet.

2. Angustifolium Polygonatum caule assurgit vulgatis haud absimili, sed foliis è quouis exortu quaternis quini sive oblongis, acuminatis, multò quàm prioris angustioribus, læuibus & venosis: floribus in virore albicantibus: baccis rubentibus: radice similiter candida, nodosa, obliqua, tenuibus fibris capillata.

In editis & montanis umbrosis locis, veluti in Bohemiæ ac Moraviæ dësis siluis, reperitur. Maio ac Iunio vtriusque flores, Augusto fructus colligi possunt.

Græci *πελυγονάτον*: Latini similiter Polygonatum, Officinæ Sigillum Solomonis: Germani *Weißwurz*: Galli *Sean de Salomon*: Hetrusci *Frasinellam* & *Fraxinellam*: alij *Geniculatam* aut *Genichellam* vocant: Ioannes Manardus Arabum *Secacul* existimat, sed veritatem minùs assecutus.

*Secacul.* Secacul etenim noua stirps, & Arabum inuentum. Serapio siquidem in eius descriptione nullius Græci, nec etiam alterius auctoris testimonio nititur. qui aliàs solet singula ad suos auctores, & veteres quidem referre.

Ex raris autem quod ramosum est, si pro Lauro Alexandrina expressum voluerit Matthiolus (vt fortassis quibusdam videri posset) non parum falsum illum fuisse, cap. v. de Hippoglossio Pempt. vi. lib. i. satis ostentum.

At Polygonati vulgaris quidem radices mistam tum facultatem tum qualitatem habere Galenus ait. Habent enim, inquit, adstrictionis pariter & acrimoniæ quidpiam, nec non fastidiosam quamdam amaritudinem explicatu difficilem: quamobrem nec admodum sunt vsui.

Dioscorides radicem tradit vulneribus auxiliari impositam, & vultus maculas delere ac auferre



Pyrethrum.



Rhodia radix.



aufferre. Matthiolus è Polygonati radicibus aquam elici refert, qua ad faciem abstergendam mulieres Italæ vtantur.

De Pyrethro. CAP. XXII.

**P**YRETHRO folia sunt multipliciter dissecta diuisaque, similitudine ferè foliorum Fœniculi, sed tamen minora, Dauci siluestris & Carotæ amula: cauliculi dodrantes, aut paulò altiores, in quorum fastigiis flos amplus, latus, Anthemidis similis, sed tamen maior, medio orbe subluteus; angustis oblongisque circum ambientibus foliolis, supina parte albicantibus, prona verò nonnihil purpurascentibus: semen inter disci siue orbis staminagignitur tenue & oblongum: radix digitalis fere est crassitudinis, longa, subruffo colore nigricans, gustu acri & admodum feruido.

Ex Orientis partibus infertur. Nasci in quibusdam Italia montibus, sed minùs acre, Matthiolus scribit.

In Belgij hortis satum adolescit, & florem inclinante Æstate facit: quæ si feruens siccaque fuerit, semen etiam perhicit.

Græci *πύρεθρον* ab igneæ qualitatis gustu nuncupant: item & *πύρεθρον*, *πύρεθρον*, *πύρεθρον* καὶ *πύρεθρον*, plenq; etiam *δορύκων*, vt inter ascriptitias nomenclaturas reperitur. Latini Saliuarem: Officinæ Græcam vocem retinent: Italis *Pyrethro*: Hispanis *Pelitre* aut *Piletre*: Gallis *Pied d'Alexandre*, id est, *Pes Alexandrinus*; Germanis ac nostratibus *Wentram*; à nonnullis *Wentram*: Bohemis *Peltram*.

Et legitimum quidem istud est Pyrethrum. Nam quod verum à nonnullis existimatur, alterius generis herba est, sub Saxifragiæ nomine alibi describenda. Imposuit istis corrupta Dioscoridis lectio; in floris siquidem descriptione, exemplaria pro *ἀνθίς*, perperam substitutam habent *ἀνθός*.

Dioscoridis locus emendatus.

Pyrethri autem radix vehementer calidam & vrentem facultatem habet, qua & refrigeratos ac dolentes dentes mitigat, & pituitâ ex ore copiosam elicit. Manditur autè sicca, aut aceto, in quo decocta fuerit, os colluitur. Sudores etiam hæc mouet, & ad diurnos horrores efficax, cū oleo illinita: ad omnes etiam corporis partes perfrigeratas ac resolutas plurimū conducit: auctor Dios.

Miscetur eadem vtiliter Antidotis & aliis compositionibus, quæ ad diurnos capitis dolores, vertigines, apoplexiam, comitalem morbum, neruorum tremores resolutionesque faciunt; conducit etenim plurimū ad omnes capitis & neruorum frigiditas ac diutinas affectiones.

De Rhodia radice. CAP. XXIII.

**R**HODIÆ radici cauliculi sunt dodrantes aut altiores paulò, rotundi, nonnihil concauo; foliis circumuestiti plurimis, oblongis, latis, acuminatis, virentibus, carnosis, glabris, per ambitum

bitum ferratis, Crassulæ herbæ aliquatenus similibus, attamen minoribus: in cacuminibus umbellæ parvæ apparent, in quibus flosculi exigui è luteo pallentes tandemque rubescentes: radix crassa, inæqualis, & tuberosa, quæ recens candida & succosa trita rosarum odorem fatis refert.

In Apennino & Gargano Italiæ montibus, nec non in Germaniæ Alpibus spontè gignitur: & ut Dioscorides, in Macedonia quoque.

In Belgij hortis colitur, vbi æstate viret, & aliquando floret: hieme later, sola radice viuace, frigorisque patiente.

*Pod'iar piÇav* Græci: nonnulli *πόδιδα* nuncupant. Germani *Rosenwurz*: Hispani *Rays Rodia*: nostri *Roosen wortele*. haudquaquam à Rhodo insula, sed à Rosis nomen accepit, quarum odorem attrita spirat.

Ceterum utilis hæc herba est, auctore Dioscoride, capitis doloribus, si madefacta fronti & temporibus cum modico rosaceo imponatur.

Galenus tenuium eam esse partium, digerentisque facultatis, & in calfaciendo secundi ordinis censendam esse, aut tertij incipientis.

At nobis refrigerans & Rosis uti odore, ita & temperatura affinis videtur, & aduersus capitis ex calida causa dolores efficax esse posse.

## De Fraxinella.

## CAP. XXIII.

Fraxinella.



**F**RAXINELLÆ complures exeunt cauliculi, rotundi, cubitales aut altiores, inferius foliis, superius verò floribus supra inuicem digestis exornati: folia oblonga ex pluribus ad vnum pediculum vnita, Glycyrrhizæ similia, multò quàm Fraxini minora; singularia tamen eorum breuiora, duriora, magisque acuminata quàm Glycyrrhizæ: florum color dilutè est rubentis purpuræ, quæsi uti siluestris Maluæ, sed forma dissimilis: à quinis etenim ut plurimum striatis oblongisque superioribus foliolis, stamina aliquot recuruata barbæ instar dependent. Odor horum grauis est, ac hircinum olet, & similiter earum quæ sequuntur siliquarum. Succedunt autem singulis floribus quinque simul, asperæ, scabræ, & subrubentes; in quibus semen gignitur rotundum, nigrum, splendens, minusquam Pœoniæ aut etiam Lentisici: radices ab vno capite plures diuariantur longæ, candidæ, carnosæ, tenui in medio neruo, cum obscura acredine aliquantulum amaricantes.

Videntur autem huius duæ esse species, non tamen valdè differentes. Vnius folia maiora, virentiora, duriora, magisque acuminata: alterius verò nigriora, minus dura, ac non æquè in acumen deinentia: flores quoque huius aliquanto dilutiores, illius verò paulò rubicundiores.

In Italiæ, Pannoniæ ac Germaniæ montibus & collibus, lutofo ac saxoso reperitur solo: apud Belgas hortensis est.

Flores Iunio, semen seriùs prouenit.

Recentiores Fraxinellam: plerique *χαμαιμελίον* quasi humilem Fraxinum appellant: Officinæ Diptamum, & pro legitimo Dictamno radicibus huius subinde vtuntur: vnde & à nonnullis Pseudodictamnum & Dictamnum album nominatur. Non esse autem legitimum Dictamnum, notius modò est, quàm vllis verbis refelli opus sit. Et Pseudodictamnum quoque Dioscoridis nequaquam esse, non minus manifestum. Sed non esse Tragij veterum speciem, non æquè expeditum videtur. Nam cum Tragio, & quidem priore, conuenire posse apparet.

*Tragium  
primum.*

Habet autem istud prius Tragium (duo siquidem sunt) auctore Dioscoride, folia, virgas & fructus Lentisco similia, sed minora omnia, & succum fert Gummi similem: & in Creta tantum nascitur. Idem Plinius lib. xxvii. cap. xiiii. Tragonis siue Tragium, ait, nascitur in Cretæ tantum insulæ maritimis, Lentisco (exemplaria perpetuam Iunipero habent) similis, & se-

& semine, & folio, & ramis: succus eius lacteus in gummi spissatus, vel semen, impositione Plinij locus  
restrinuit. spicula è corpore eiicit.

Et Fraxinella quidem Lentiscum non minùs quàm Glycyrrhiza folio refert, & odorem *ρεζου*, id est, hirci spirat. Quæ huius cum Tragio similitudinem quamdam ostendunt.

Sed tamen quia frutex non est; non baccas quales Lentiscus, sed siliquas ferat, adnatis ramulis careat, ad hæc neque lachrymam fundat, haudquaquam Tragium, sed aliam, atque ab eo differentem stirpem esse consequitur, quam verisimile est veteres non observasse, vel in nullo vsu, aut saltem negligentius habuisse. Facit huc quòd Bellonius libro primo Singularium referat, Tragium in Creta iuxta fluenta nasci, & flore esse luteo. Nam Fraxinella montes amat, & flore rubet. Ex quibus Fraxinellæ cum Tragio discrimen satis apparet.

At Fraxinellæ radix exalfacit & resiccatur ordine secundo, digerentis, attenuantis, & aperientis est facultatis. Menses & vrinas movet, partus adiuuat, secundas educit, vteri frigidioribus morbis auxiliaris est: conferre & stomachicis & anhelosis fertur. Tradunt etiam aduersus ictus morfusque ferarum, lethalia medicamenta, & pestilentium morborum contagia prodesse, antidotisque vtiliter permisceri.

De Valeriana. CAP. XXV.

Valeriana hortensis.

Valeriana siluestris.



VALERIANÆ tria genera passim occurrunt. Vnum hortense, siluestria duo. Reperiuntur verò & aliæ quædam, sed nomine, non effigie reliquis similes, vt quam Rubram cognominant, & quam Græcam.

Satiua siue hortensis Valeriana, prima folia edit oblonga, lata, læuia, virentia, atque indiuisa; quæ verò secundùm caules, maiora, longiora, vtrimque profundius laciniata; Elaphobosci siue Pastinacæ maioris foliorum æmula, sed tamen minora: caulis cubito altior, læuis & concauus, & interuallis rarioribus articulatus; è cuius geniculis bina exeunt folia, & in fastigio flores in umbellis aceruati, parui, ab oblongiore & angustiore exiguo veluti collo sese pendentes, Narcissi quidem effigiem aliquatenus exprimentes, sed tamen multò tenuiores, & magnitudine ipsis plurimum cedentes, colore è rubente diluta purpura albicantes: radix digitalis crassitudinis, obliqua, fibris multis summæ terræ adhæret, plurima parte eminens: quæ dum resiccatur, pinguis ac oleosa efficitur, & odore est suauiore quàm recens.

g

Silue-

Valeriana minima.

2.

3.

Dioscoridis  
locus emen-  
datus.

Siluestrium quæ maior, foliis cum prioribus, tum iis quæ circa cauliculos, est diuisis ac laciniosis, maioribus & nigricantioribus quàm fatiua: caulis huius læuis quæ oque, inanis & geniculatus, cubitoque procerior: flores in umbellis similes, & dilute purpurei: radices tenues, & veluti multis capillamentis fibrosæ, odore non omnino destituta.

Altera siluestris forma hortensem fatiua refert, sed longè minor est. prima eius folia multo maiora, reliqua in partes ac lacinas dissecta: cauliculus dodrantalis, flores in umbellis aliarum similes ex læui purpura albicantes: radices tenues, obliquæ, repentes, & tenuibus fibris capillatæ, odoris exigui.

Seritur hortensis apud Germanos & Belgas: in Creta autem & Ponto suæ spontis esse fertur.

Siluestris humentibus locis, iuxta riuulos, fossas & scrobes aquas habentes reperiuntur. maior harum in hortos translata luxuriat, minor verò agrè coalescit.

Florent hæc Maio, Iunio & Iulio æstiuus mēsis.

Valerianæ passim appellantur, & Græcè φῆ. Et prima quidem φῆ apud Dioscoridē descriptioni respōdet: neq; obstat flos paruus & Narcisso minor. Quod siquidem maior scribatur, errore fit Græci exemplaris, in quo sic habetur: Ἀνθὴ πρὸς τὰ νάρκισσα μείζων δὲ ἐτεράωτερον. Sed pro μείζων, id est maior, restituendū est ἡσσων siue ἡττω, id est, minor. vt ante nos Ruellius quoq; annotauit. Id

quod mox subsequens dictio τετάρωτερον, hoc est, tenerior, non modò innuit, verū & palàm ostendit. Neque enim maiora, sed minora teneriora esse solent. Atque sic se habente Dioscoridis lectione, omnis adimitur scrupulus. Sunt namque Valerianæ flores ἡττωτερον καὶ τριώτερον, quàm Narcissi.

1. Appellatur præterea Valeriana fatiua à Dioscoride νάρδος ἀγρία, id est, siluestris aut rustica Nardus; à Plinio Nardus Cretica; hac ætate à quibusdam Marinella, Amantilla Valentiana, Genicularis, herba Benedicta, & Theriacaria: in Officinis Valeriana domestica: Theophrasto Paracello Terdina: Germanis Grosß Baldrian: nostris Grootte Valeriane/Speerkrup/ D. Fozis erup: Gallis Valeriane: Anglis Setwal.

2. Altera species Valeriana siluestris nuncupatur, & Germanicè Wild Baldrian/Katzen wurts/Augenwurtz/Wendwurtz/Denmarck.

3. Tertia Valeriana minima nominari ferè solet.

Excalfacit autem Phu legitimum, vt Dioscorides ait; sed tamen non intensè, neque ipsa recens radix, sed arefcens tantum. Recentem siquidem exiguū omnino caloris habere facileprehenditur: arefcentè verò calidiorem esse, & gustus & odor vterque intensior ostendit.

Mouet autem, auctore Dioscoride, sicca radix vrinas: menses cit: prodest ad laterum dolores, & antidotis permiscetur.

Siluestris autem Valerianam ruptis, conuulsis, ex alto præcipitatis, recentiores vtilem censent: folia huius, tum & fatiua, ad oris & gingiuarū cum inflammatione exulcerationes, decocta & gargarifata prodesse feruntur. Nec desunt, qui siluestris Valerianæ radices aridas, tusalque, drachmę pondo cum vino sumptas, infra supraque purgationem moliri affirmant.

## De Valeriana rubra. CAP. XXVI.

1. HÆC herba duorum dodrantum caulibus aut longioribus, iisque rotundis, læuibis & geniculatis assurgit: folia habet lata, longa, acuminata, læuia & diluti viroris: è fastigiis caulium Valerianæ propemodum similes umbellas, sed laxiores & magis inconditas; in quibus flores oblongi, tenues, rubentes; & semen inde exiguum, oblongum, quandoque summa parte barbatulum: radix su best candida, mediocris crassitudinis & longitudinis.

2. Huic similis alia reperitur, foliis quoque oblongis, cauliculis circa superiorem partem in ramu-

Valeriana rubra.

Valerianæ rubræ similis pro Limonio missa.



ramulos complures diuisos; flosculis è dilato cæruleo purpurascens, breuioribus quàm superioris; radice mediocri crassitudine.

Vtraque Belgis hortensis, & altera quidem rarior. Florent æstiuis mensibus.

Valerianæ rubræ à florū umbellarumque similitudine plerique nomen dedere, quod huic permittere maluimus, quàm impropiam appellationem temere attribuere. Sunt etiam qui Behen recentioris speciem esse veliat, id ipsum Behen rubrum nuncupantes, ad differentiam alterius Behen albi dicti; quæ quidem est herba multum à Behen Arabum differens, velati & præfens. Alij inter Limonij genera referunt. Matthiolus etiam secundam speciem pro Limonio depingit. Atque hanc ipsam aridam ad nos olim Patauius pro Limonio mitit præclarissimus vir, & in notitia stirpium omniumque simplicium versatissimus Iacobus Antonius Cortusius Patritius Patauinus. Et respondet satis cum Limonij descriptione posterior. Sed Valeriana rubra non æquè; non modò quòd folia eius sint longe quàm Betæ minora, verum potissimum, quòd semen eius rarò perficiatur, & hoc ipsum nequaquam rubeat. Nam Limonio folia sunt Betæ similia, tenuiora tamen & minora: caulis tenuis, rectus, refertus *Limonium.* femine rubicundo, vt Dioscorides refert.

Ceterum quòd ad facultates attinet, nullas quidem harum compertas habemus: videtur autem vtraque vnà cum radicibus refrigerantis esse naturæ.

*De Valeriana Græca.*

CAP. XXVII.

**G**RÆCA Valeriana coliculos tres aut quatuor promit rectos, concauos, inanes, tenues & cubitales: foliis circumuestitis compluribus oblongis, alatis, ex alis multis, medio intercurrente neruo, compositis, Viciæ foliis ferè conformibus, sed tamen virentioribus; quorum singula paruula sunt, laticula, oblonga, acuminata, dorsoque aliquantulum eminente: flores nequaquam in umbellis, neque etiam ex alis foliorum, sed in fastigis cauliculorum sparsi prodeunt, pulchri, colore cæruleo, sed dilutiore splendentes, ex quinque foliolis, staminibus aliquot exiguis & candidis in medio, à quibus apices parui sublutei dependent: sequuntur capitula parua, in quibus semina minutum: pro radicibus multæ tenuissimæ sunt fibræ.

g 2

Nusquam

Valeriana Graeca.



Rubia.

Ereutheda  
non Theo-  
phraſti.

Nuſquam ſuæ ſpontis in Belgio eſt, ſed aliunde illata.

Plurima æſtatis parte floret.

Valerianam, vt diximus, Græcam, & Valerianam peregrinam, necnon Pſeudo-phu noſtri appellant, tametſi nullam cum Valeriana ſimilitudinem habeat.

Nullius eſt uſus, niſi quòd hortorum exornet margines.

## De Rubia. CAP. XXVIII.

**R**UBIÆ quidem propriè ſpecies nullæ ſunt: ſed ſi omnes illi tolius ſimiles, ad eam referantur, multæ occurrent, vt Aparine, Mollugo, Gallium, Aſperula, Cruciata; quæ omnes foliis Rubiam referunt, & idcirco ſilueſtres eius ſpecies videntur.

Ramulis autem Rubia exit quadrangularibus, geniculatis, aſperis, craſſioribus maioribusque quàm Aparines: foliis anguſtis, oblongis, aſperis quoque, è ſingulis geniculis quinque; ferè, in radiantis ſtellæ modum diſpoſitis: flores in ſummis ramulis parui, dilute lutei: ſemen rotundum, paruum, initio virens, inde rubens, poſtea nigrum: radices prælongæ, tenui medio neruo, cortice verò carnoſiore ac rubente, quo cum lanæ, tum & alia, rubro inficiuntur colore.

Seritur Rubia non paucis Italiæ, Hiſpaniæ & Galliæ, plurimis etiam Belgij locis, nec non apud Quados, quos Sileſios vocant, pingui fecundoque ſolo. Dioſcorides quamdam ſuæ ſpontis eſſe tradit: alteram verò in Thebana Galliæ, & Rauenna Italiæ, necnon in Caria inter Oleas ſeri.

Valerius Cordus Rubiam etiam iuxta Germaniæ Spiram ſpontaneam in ſepibus naſci refert, ſatiuæ per omnia ſimilem, maiore tantum radice.

Æſtate floret ſemenque facit. Maio ac Iunio radices leguntur, quæ reſiccata & attrita, in uſus & tinctorum & medicinæ veneunt.

Græcis ἐρυθρόδανον & ἐρδθεδανον, vt quibuſdam placet, appellatur: Latinis Rubia & Rubeia: Officinis Rubia tinctorum. Paulus Ægineta ῥάβδον quoque nuncupari refert lib. III. cap. II. ῥάβδον, αἰτ, ἢ πινι οἱ βαφεῖς χρωταί, ἢ οἱ ῥωμαῖοι ἐρβα-ερυθρίαν καλεῖσιν. Eandem ibidem χρυσιζόν etiam cognominat. Eſt tamen & alia Thapſia ferulacea, à Rubia multum differens: aliud item Ereuthedanon (ſi mendo exemplaria carent) quod à Theophrasto lib. IX. deſcribitur.

Ereuthedanum folium, inquit, habet ſimile κιντρά, id eſt, Hederæ, verumtamen rotundius, naſcitur humi velut Gramen, & loca amat umbroſa. Radicem verò huius ſimiliter rubicundam, eodem libro & VII. etiam ſcriptum reliquit.

Sunt prætereà quibus Rubia δερκας dicitur; aliis κινάβαρις, à rubicundo colore: Marcellus

cellus antiquus scriptor etiam Polygonon appellat. Idem tamen Millefolium, Sanguinalem & Verbenam Polygonon quoque facit. Dicitur autem Rubia Italis quidem *Rubbia* & *Robbia*: Hispanis *Runia*, *Roya*, & *Garanza*: Gallis *Garance*: Germanis *Nöte*: nostratibus *Mee*: Anglis *Madder*: & ubi comminutæ sunt radices, Belgis *Mee trappen*.

Rubiæ autem radices, quarum quidem cum in medicina tum in tinctoria est usus, ut potentiam ac vim haud obscure adstringentem obtinent; ita quoque natura ac temperamento frigida sunt ac sicca: partes interim nonnullas tenues habent, quarum potentia color earum facile permeat: adeo ut & vrina assumentiu ab his tingatur. Gustatæ siquidem acerbum saporem referunt, cum exigua tamen quadam dulcedine primò occurrere, quam acerbam & astringens mox excipit qualitas. Quod non modò à nobis, sed & ab Auicenna Arabum Medicorum principe obseruatum, qui cap. LVIII. Rubiæ radicem pontici esse saporis scriptum reliquit.

Commendatur verò passim Rubiæ radicem decoctum ruptis, casis, vulneratis, ex alto præcipitatis: sanguinis fluores reprimere, inflammationes mitigare, offensas quassatasque partes ad sanitatem perducere creditur. Miscentur his de causis potionibus, quas vulnerarias recentiores appellant. In quibus tantam earum vim ac efficaciam, & Matthiolus quoque esse refert, ut etiam thoracis & intestinorum letalia vulnera his curari posse speretur.

Accedit nostræ sententiæ expertissimus ac clarissimus olim Louanij medicus Ioannes Spiringus, qui in Rhapsodiis suis annotatum reliquit, Rubiæ decoctum cum Triphera magna exhibitum valere aduersus fluxum menstruorum, hæmorrhoidum, & dysenteriam: idque evidentibus experimentis compertum, quod Rubiam adstringentis esse facultatis confirmat.

In eadem sententia esse videtur & Eros Iuliæ (vulgò Trotula) qui in compositione aduersus abortum hæc permiscet. Si etenim Rubiam existimasset talem qualem Dioscorides eam perhibet, haudquaquam medicamentis aduersus abortum additurus fuisset.

Dioscorides siquidem Rubiæ radicem vrinam ciere ac multam crassamque, & non unquam sanguinem ducere tradit: & tantam ei aperiendi vim adesse, ut apposita etiam menses, secundas & fœtus extrahat. Fefellit autem eum vrinæ intensus rubor, usum Rubiæ mox consequens, quem à permixto sanguine esse existimauit, qui tamen non aliunde est, quam ab ipso colore Rubiæ.

Radix etenim huius quouis modo assumpta, mox vrinam rubicundo inficit colore, non secus

Aparine.



ac Rhabbaru eandem tingit luteo; substantia interim eius non permutans, nec crassiorẽ, quam antea fuerat, reddens, in iis scilicet qui integra sanitate fruuntur. Quod non aperire eam, sed adstringentis quoque facultatis participem esse, non minus quam Rhabbaru, citius demonstrat. Propter adstringendi siquidem ipsius potentia, colorem serosi humores aliquamdiu retinet.

Adstringentibus enim permixti colores, diutius coloratis inhaerent, nec ita citò euanescent. Probè istud norut, qui ex florum herbarumque succis colores colligunt. alumen etenim vna cù ipsis permiscet, quo in longius tempus coloris species, alioqui citò peritura, retineri ac conseruari posset. Ex his autem satis constat, extergendi aut aperiendi potentiam Rubiæ nullam vehementem esse, & Dioscoridem huiuscemodi vim ei temerè tribuisse: ac post eum Galenum & posteriores reliquos, in eius verba iuratos.

Dioscorides & Galenus notantur.

Plinius contra serpentes Rubiæ ramos cum foliis imponi ait, & inuenire se apud quosdam (quod vanissimum) morbum regium sanari hoc frutice, etiam si adalligatus spectetur tantum.

De Aparine. CAP. XXIX.

**A**PARINE tenuibus & quadrangularibus ramulis, foliisque angustis, orbiculatim radiatis Rubiæ similis est, interim minor: flores perpusilli, candidi in summis emicant virgulis: semina parua, rotunda, medio aliquantulum concaua,

g 3

umbilici

umbilici effigie, gemina vt plurimum simul: radices fibrosæ & tenues. Aspera tota est herba, prætereuntium vestibus ac laciniis scabritie sua adhæret; linguæ inducta sanguinem elicit. Pastores hac herba Dioscorides refert coli vice vt ad eximendos è lacte pilos, si qui in eo subliterint.

Exit Aparine iuxta margines agrorum, & quandoque in ipsis agris frugibus permixta: item secus vias, scrobes, sepes, & inter sentes. Theophrastus & Galenus in Lente eam coalescere scribunt, & amplexu suo eam suffocare; eoque modo illi grauem ac molestantam.

Æstiuus mensibus vbique frequens.

Ἀπαρίνη Græcis: Latinis subinde etiam Lappa & Lappa minor. Plinius Lappaginis speciem esse affirmat. Lappagines autem, ipso auctore, duæ: vna aspera, Asperugo; altera mollis, Mollugo. Et Aparine quidem Asperugo est.

Plinii locus  
restituendus.

Lappago, inquit Plinius lib. xxvi. cap. x. similis Gallio, nisi esset ramosior ac pluribus foliis aspera, rugosa, asperioris succi, grauis odoris: quæ mollis est, Mollugo vocatur: similis, sed asperioribus foliis Asperugo (exemplaria multò aliter, sed perperam habent.)

Appellatur præterea Aparine & φιλάνηθος, quasi hominis amica, quòd vestitu eius adhærescat: à nonnullis & ea de causa φιλάδελφος. Ab Hippocrate, teste Galeno, φιλίσιον & φιλαίτιον. Nominatur & ὀμφαλόκαρπος, aut, vt aliis placet, ἀμπελόκαρπος: Italis *Speronella*: Hispanis *Prefera*, aut *Amor de hortolano*: Germanis *Sieb fraut*: Gallis *Reble*, ou *Grateron*: Belgis *lateef-rupt*: Anglis *Goesharte*.

Modice autem, vt Galenus ait, extergit & desiccatur, habetque nonnihil subtilium partium. Seminis, inquit Dioscorides, caulium & foliorum expressus succus auxiliatur à phalangiis ac viperis commorsis cum vino bibitus: aurium dolores succus infusus curat: ac herba cum axungia trita strumas discutit. Sanguinis etiam abundantiam ex vulneribus reprimere folia imposita Plinius tradit.

De Mollugine. CAP. XXX.

1.

Mollugo.



2.  
Mollugo  
montana.

**M**OLLUGO Aparinen caulibus foliisque læuis refert, nequaquam tamen aspera, sed leuis & mollis: flores albicant, semen rotundum, radices tenues & nullius momenti. repit per terram, nisi fruticibus vicinis fulciatur.

Reperitur iisdem ac similibus quibus Aparine locis, atque eodem tempore.

Est tamen & alia montana, cuius assurgentes coliculi nullis egent adminiculis, priori similis, nisi folio esset læuiore: flosculi eius candidi etiam sunt, & perquam exigui: radix nigricat.

In asperis quibusdam iuxta Rhenum ac Mosam montibus nascitur. à Martino Tulemanno hanc accepimus, viro nostratium stirpium & obseruantissimo & studiosissimo.

Vtraque Lappaginis species est, atque à mollietate & leuitate foliorum Mollugo nuncupari potest. plerique Rubiam siluestrem nominant. Sed Rubia suæ spontis, à Satiua non differt.

Inutiles autem existimantur hæ herbæ, & nullius vsus.

De Gallio. CAP. XXXI.

**G**ALLIUM tenerius multo est ac minus quàm Aparine aut Mollugo, nequaquam asperum. Cauliculi eius tenelli, teretes, pedem aut duos dodrantes alti: foliola exigua per interualla cauliculos stellatim radiata ambiunt: flores paruuli, frequentes, denique in summis

virgulis, luteo splendent colore, odore suaues: radices tenues fibræ sunt.

Nascitur apricis locis in collibus iuxta margines agrorum, solo lætiore.

Reperitur & palustribus locis aliud simile, sed floribus albidis ac niuei propemodum candoris.

Huius Iunio, illius verò Iulio ac Augusto flores vigent.

Gallium  
palustre.

Græcè



Gallium.

Græcè γάλλιον, aut potius γάλιον dicitur: à nonnullis γαλάπιον & γαλέριον.

A lacte, cui additum pro coagulo est, nomen habet, quod Græcè γάλα dicitur. Germani *Wesgerfraut* / *Wallstro* appellant; Galli *Petit muguet*: Itali *Galio*: Angli *Wardes here*.

Facultatem autem (quod quidem legitimum ac lutei floris) auctore Galeno, exiccatoriam obtinet & subacrem. flos eius, Dioscorides ait, ambustis illinitur, & sanguinis profluvia sistit: miscetur cerato rosaceo, insolatur donec albescat, & tale acopum est lassitudinibus utile. radix, eodem teste, venerem excitat.

*De Asperula odorata.* CAP. XXXII.

**R**VBIAE & Aparinæ hæc similis quoque est, sed humilior ac odoratior: cauliculi eius breues & pede vix altiores: folia è singulis geniculis sena septenave, stellatim radiata, aliquantulum scabra, sed non perinde tamen vt Aparines: flores albi: semen paruum, rotundum: radix tenuis, serpens, & stirpem ipsam facile multiplicans. Tota herba gratum suauemque expirat odorem, præsertim in atriiis cœnaculisque pedibus attrita.

Apud Germanos in siluis locis opacis pingui solo gignitur, Trago teste, sed apud Belgas hortensis: vbi Maio, Iunio, ac serius floret.

Asperulæ autem huic similis est, sed tamen non odorata, quam *Cæruleam* cognominant.



*Asperula odorata flore albo.*



*Asperula cærulea.*

1.

2.

*Asperula cærulea.*



g 4

Dodran-

Dodrantalis herba, mollis, hirsuta, & aliquantulum ramosa, foliis ramulisque Asperulae. flores eius caerulei in breuibus pediculis è summis virgulis emicant: semen rotundum, paruum, geminatum: radix tenuis, oblonga, rubet.

In Flandria plerisque agris sponte exit; annua est, sed ex deciduo semine seipsam ferit.

Plinij Alyssos à plerisque creditur, quem ab Erythrodano siue Rubia foliis tantum ramisque minoribus differre ait. Talis autem non modò ista, sed & odorata Asperula est; sed flos huic albus, illi verò caeruleus; & Galenus Alyssos florem tribuit caeruleum. Differre tamen Galeni & Plinij videntur.

Galenus enim Alysson foliis describit *μαρσίου*, id est, Marrubij; differentibus videlicet multum ab Erythrodani foliis. Suspiciari fortassis hinc licebit, Plinium perperam pro Marrubij accepisse Rubiae; atque hinc Alysson Erythrodani foliis scripsisse. Nisi Erythrodanum, cui similem perhibet esse Alysson, non Dioscoridis, sed Theophrasti sit Ereuthedanum, quod foliis Hederaceis rotundioribus esse, in capite de Rubia ostendimus. Atque ita posset idem esse Galeni & Plinij Alyssos, sed ab Asperula caerulea, & similiter odorata, longè dissidens.

Alyssos  
Galeni.

De Alyssos autem Galenus lib. 11. De Antidotis in compositione Antonini Coi sic scribit: *Α'λυσσός ἐστὶ βοτάνη μαρσίου παρεμφερὴς τῆς χαλύτρου δὲ καὶ μάλλον ἀκανθώδης, πρὸς τὰ σφαιραία ἄνθος δὲ φέρει κυανίον.* id est, Alyssos herba est Marrubio persimilis, sed asperior, & magis spinosa circa orbiculos: florem fert ad caeruleum vergentem. Quod & à nobis cap. 11. libro 1111. Pempt. prima ostensum & pluribus verbis descriptum est.

Alyssos  
Plinij.

Plinij autem hæc sunt verba: Distat ab eo (scilicet Erythrodano) qui Alyssos vocatur, foliis tantum & ramis minoribus. nomen accepit, quòd à cane commorsos rabiem sentire non patitur, potus ex aceto & adalligatus.

Ceterum Asperulam odoratam appellant plerique etiam Aspergulam odoratam: alij Cordialem & Stellariam; Germani *Herzstrewdt* / *Waldmeister*: Galli *Muguet*: nonnulli etiam Germanicè *Lebertraut* / siue *Leuertaupt* / id est, Iecorariam siue Hepaticam.

Facultatem hæc Asperula Gallio aliquatenus similem habet, sed tamen imbecillior. fertur in vinum coniecta hilaritatem efficere, cordi ac iecinori prodesse.

De Spuria Asperugine.

CAP. XXXIII.

Asperugo spuria.



Cum Asperulis & Aparine affinitatem nonnullam obtinet, silvestris quaedam & spuria Asperugo. Prætereuntium vestitui hæc non minus quam Aparine adhæret. Cauliculos promit oblongos, tenues, teneros, angulosos, articulatos & asperos: folia è singulis bina, terna, quaternave, non contra se mutuo nec orbiculariter, aut radiantis in stellæ modum disposita; sed ad vnum cauliculi latus enascentia, quæ oblonga, latiuscula & aspera sunt. nonnullisque foraminibus pertusa: flosculi ab opposito foliorum latere, ex latioribus quibusdam loculis prodeunt caerulei. succedit in his semen paruum, nigricans: radix tenuis est.

Secus vias, agrorum margines, hortorum septimenta, quibusdâ locis apud Batauos repertum.

Maiò ac Iunio mensè cum flore viget.

Alysson, & præsertim Plinij, hanc facere nonnulli laborant, cum quo tamen parum aut nihil conuenit. Ad Aparinem & Asperulas referre nos maluimus, & spuriam Asperuginem nominare, donec certius aliquod eius nomen cognitum fuerit.

De facultatibus huius nihil est quod afferatur, incomptæ & latentes siquidem eius vires adhuc sunt.

De Cruciatâ. CAP. XXXIIII.

Ad Rubiæ & Aparines similitudinem aliquo modo etiam Cruciatâ accedit, sed inter-

mollis & hirsuta herba: coliculi tenelli quadrangulares, geniculis articulati, folia è singulis inter-

Cruciata.

Rubia marina.



internodiis quaterna, decussata, breuiora, sed latiora ferè quàm Aparines: flores exigui, coronæ modo verticillatim cauliculos ambiunt, colore dilute lutei; ad quem e viridi tota ipsa inclinât herba: radices subsunt perquàm tenues.

Iuxta fossas, aquarum riuulos, & quandoque agrorum margines, inter sentes, à Maio in finem vsque æstatis reperitur; & quidem cum flore.

Cruciatam autem ac Crucialem nominât, à foliorum in crucis formam decussato positu.

Huic autem similis, & alia quædam locis exit maritimis, cauliculis & decussatis foliis eum referens, quam Rubiam appellant marinam.

Ceterum facultate Cruciatâ nonnihil videtur habere adstrictionis, simul cum resiccatione. Recentiores inter vulnerarias diætâs numerant: & recentes aiunt ramices hac curari posse, decocto eius aliquot diebus epoto, herba verò ipsa loco imposita.



STIR.